Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД УНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ.
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ. МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 143 (16966) | 1985 оной июниин 22, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой эзлжээтэ заседани боложо, эрдэм-техникын дэбжэлтые хүрдадхалгын эсуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-да болоһон зүблөөнэй дүнгүудые, тэрээн дээрэ оруулагдаһан дурадхалнуудые бэелүүлхэ хэмжээнүүдые хаража үзэбэ.

Энэ зүблөөн партиин экономическа стратегиие бодотоор бэелүүлхын тула шухалын шухала удха шанартай. КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй шидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хүдэлмэридэ, КПСС-эй XXVII съездэй бэлдэлгэдэ шухала шата болобо гэжэ тэмдэглэгдээ. Зүблөөн дээрэ манай экономикын байдалда үгтэһэн бодото сэгнэлтые, тэрээн дээрэ найруулагдаһан ороной социально-экономическа хүргэлтые хурдадхаха, эрдэм, техникын туйлалтануудые нэбтэрүүлгын, хүтэлбэрилгэ болон ажахы эрхилэлгые нарижуулан һайжаруулгын үндэһөөр арадай ажахын материально-техническэ баазые үндэһөөрнь хүбилгаха тухай эрдэм ухаанда үндэнэлһэн захяа заабариие коммунистнууд, бүхы совет арад буримүһэн дэмжэнэ.

Зүблөөн дээрэ тодорхойлогдоһон зорилгонуудые шүүд сэхээр бэелүүлгэ, экономикые эршэтэйгээр хүргөөлгэ, эрдэм-техникын дэбжэлтын туйлалтануудые үргэнөөр хэрэглэлгэ хадаа ниитэ-арадай, ниитэ-партийна хэрэг, бүхы шатануудта эмхидхэлэй, политическэ ба ажахын хүдэлмэриин гол шэглэл болохо ёһотой гэжэ Политбюро тэмдэглэбэ. 1986—1990 онуудта, мүн 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүргэлтын гол шэглэлнүүдэй проектые зохёоходоо, эрдэм-техникын дэбжэлтын үндэһөөр арадай ажахые эршэтэйгээр хүргөөлгын даабаринуудые тододохо, арбан хоёрдохи табан жэлдэ һалбари һалбаринуудай, нютагуудай ба предприятинуудай түсэбүүдые зохёохо үедөө энэ талаар бэелүүлэгдэхэ хэмжээ ябуулгануудые гүйсэд хараада абаха шухала. Удаан болзорой урьһаламжын ба бүридэлэй политикые нарижуулха, ороной эрдэм-техникын хүсые бэхижүүлхэ, түсэблэлгэ болон хүтэлбэрилгые һайжаруулха, СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай социалис экономическа харилсаае саашадань гүнзэгырүүлхэ, зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн бусад асуудалнуудые шидхэхэ талаар шэглүүлэгдэһэн эмхидхэлэй тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаа.

Мүнөөнэй шатада ороной урда табигдаһан зорилгонуудые хараада абажа, партийна хүдэлмэрие шэнэдхэн хүбилгахыень, партийна үүргэ нүлөөгэй бүхы хүсөөр зохёохы ажалай оршон байдал байгуулхыень, хүдэлмэришэдэй, колхознигуудай ба интеллигенциин үүсхэл эдэбхидэ, бэлиг шадабарида үргэн харгы нээхыень Политбюро союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудые, партиин крайкомуудые, обкомуудые, окружкомуудые, горкомуудые ба райкомуудые уялгалба. Партиин удаан болзорой политическэ хараа шэглэл болохо эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгада партийна организацинууд хүтэлбэрилхы кадрнуудай анхаралыень хандуулха, социально-экономическа, эрдэм-техникын ба үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын асуудалнуудта мүнөөнэй шэнэжэйгээр хандалгые али болохоор үрмашуулха, боложо байһан хубилалтануудай удхые хүдэлмэрилэгшэдэй ойлгохо ябедалые гүнзэгырүүлхэ, эрилтэ ехэтэй байлгые, өөртөө шүүмжэлхы ёһоор хандалгые, бүтэмжэтэй һайнаар ажаллалгые бэхижүүлхэ, мүн тинхэдэ гоё гоёор хэлэхэ, суглаа олоор үнгэргэхэ, саарһа гуурһа эреэлхэ ябедалые шүүд сэхээр зайсуулха, хуушанай гурим, албан зургаанай ба нютагай ёһо баримталха ябадалые усадхаха шухала. Шэнэ эрхэ байдалда бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллахаа, партиин шидхэбэринүүдые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхэ аргатай дүршэл шадабаритай кадрнуудаар гээгдэлдэ ороһон участогуудые бэхижүүлхэ шухала гэжэ заагдаһан байна.

1985—1986 онуудай намар-үбэлэй сагта арадай ажахые, хүн зонние түлишөөр, электрын ба дулаанай эшэлэгүүдэр хангаха тухай асуудалые Политбюро зүбшэн хэлсэбэ. Эшэлэ түсэнэй объектнуудые, гэр байрын фондые, коммунальна ажахые үбэлдэ бэлдэхэ, мүн хото, худөөгэй хүн зонние түлишөөр таһалгаряагүй хангаха хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ хэрэгтые һуларшагүй хиналтадаа абахыень республиканска ба нютагай партийна органуудта дурадхагдаа. Түлишын-эшэ түсэнэй нөөсөнүүдые алмаха, гамтай һайнаар ашаглаха хэрэгтые һайжаруулгада ехэ анхарал хандуулагдаа.

Хани ёһоной албанай хэрэгээр СССР-тэ ерэһэн Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, НРБ-гэй Гүрэнэй Советэй Түрүүлэгшэ Т. Живковтэй нухэр М. С. Горбачевой хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүудые зүбшэн хэлсэжэ, һайшааһан байна. Советскэ Союзай ба Болгариин хоорондохи али бүхы харилсаа холбоое гүнзэгырүүлхые шидэнхэй байһанаа КПСС-эй болон БКП-гэй шидэнхэй байһаниинь батадхагдаба. 2000 он болотор СССР-эй болон НРБ-гэй хоорондохи экономическа, эрдэм-техникын харилсаае хүргөөхэ талаар Москвада гар табигдаһан удаан болзорой программа энэ талаар үргэн ехэ хараа түсэбүүдые нээнэ. Варшавска Договорто хабаададаг бусад социалис гүрэнүүдтэй хамта Советскэ Союз болон Болгари улаасхоорондын байдалые гуримшуулан һайжаруулхые, Европодо, мүн ондоо тээгүүршье эб найрамдал бэхижүүлхые оролдохо байна.

Финляндиин фирмэнүүдэй хабаадалгатайгаар баригдаһан Костомукшска ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадай барилгын дүүрэлгэдэ зорюулагдаһан хэмжээ ябуулгануудай үедэ нухэр Н. А. Тихоновэй Финляндиин Республикын Президент М. Койвистотой хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд һайшаагдаа. Хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга тухай 1948 ондо баталагдаһан договортой зохилдуулан, Финляндитай хүршэ ёһоор оршон һуулгаяа, этигэл найдалай харилсаа холбоогоо бэхижүүлхэ, ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршолгын гэршэ жэшээ болоһон советфинляндиин харилсаануудта түйлагдаһан бүхы һайн юумэ сахин хамгаалха, арьбадхан хүргөөхэ гэһэн хараа шэглэлэй манай ороной саашадаашье хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ хүсэлэнтэй байһаниинь тэмдэглэгдэбэ.

Архидалга ба алкоголизмые усадхан зайсуулха талаар шэглүүлэгдэһэн шидхэбэринүүдые бэелүүлхэ тушаа ажалшадһаа КПСС-эй ЦК-да эльгээгдэһэн бэшэгүүд тухай мэдээсэл зүбшэн хэлсэгдээ.

Дотоодын болон гадаадын политикын бусад зарим асуудалнууд КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

ТАБАН ЖЭЛЫЕ АХИГША

КПСС XXVII СЪЕЗД

Шэнэ Бэрээнэй авто-заһабарилгын гол заводой 15-дахи цехтэ Праскофья Калистратовна Антонова хори гаран жэлэй туршада мүлигшөөр хүдэлжэ байдаг. Ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр, оролдосотойгоор хандажа, жэл бүхэндэ үйлэдбэриин үндэр дүнгүүдые харуулжа байдаг энэ эхэнэр түсэбтэ табан жэлэйнгээ даабариие Агуу Илалтын 40 жэлэй һайндэрэй урда тээ дүүргэжэ амжаа һэн.

Ажалай Алдар Солын гурбадахи шатын орденой кавалер, коммунистка П. К. Антонова ерэхэ табан жэлэй түсэбөөр хүдэлхэдөө, 1986 онойн гоо даабариие КПСС-эй XXVII съездын нээгдэхэ-һээ урид дүүргэхээр зоригжонхой, бүхы хүсэ шадалаа элсүүлөн хүдэлжэ байна.

Эдэ амжалтануудынь байгуулагдаһаар 50 жэлэйнгээ баярта ойе тэмдэглэхэсэ байһан түрэл районойнь ажал хэрэгүүдтэ ёһотой һайхан бэлэг боложо үгэхэл.

Манай корр.

Коммунист Виктор Александрович Попов балшар бага наһанһаа Улаан-Удын Ленинэй орденто ЛВРЗ-дэ хүдэлдэг юм.

Виктор Александрович заводой партийна комитедэй гэшүүн, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй депутат, «СССР-эй хүндэтэ түмэр замшан» гэһэн нэрэ зэргэтэй. Эрхим амжалта туйлаһанайнгаа түлөө тэрэ Ленинэй, Ажалай Алдар Солын III шатын орденоор шагнагдаһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. А. Попов.

ҮҮСХЭЛШЭДЭЙ ТООДО ОРОБО

Съездые үгтуулан дэлгэрһэн мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоһон Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадай нэхэлгын үйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэд Л. Е. Алемасова, Ю. А. Александрова гэгшэд мүн лэ үүсхэлшэдэй тоодо оробо. Хэрбээ Л. Е. Алемасовагай съездын нээгдэтэр 7 жэлэй даабари дүүргэхээр зоригжоо һаань, Ю. А. Александровагай хүтэлбэрилдэг бригада тэрэ болотор түсэбтэ даабаряа 7 процентээр үлүүлхээр, түсэбһөө гадуур 30 тонно һайн шанартай продукци үйлэдбэрилхөөр хараалаа.

В. ИВАНОВА.

ТҮРҮҮШҮҮЛДЭЭ ТҮШЭГЛЭН

Загарайн шубуунай фабрикын коллектив КПСС-эй XXVII съездые ажалай шэнэ амжалтануудаар үгтаха гэжэ хүсэ шадалаа элсүүлэн хүдэлжэ байнхай. Тэдэнэр арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабариие Агуу Октябриин 68 жэлэй ойн һаиндэртэ сүм дүүргэхээр зоригжонхой. Мүнөө тус коллектив бүхы орон доторнай дэлгэрһэн «КПСС-эй XXVII съездэ— 27 габшагай долоон хоного гэһэн хүдэлөөнэй долгин доро үргэн дэлисэтэй ажэл ябуулжа эхилэнхэй.

Түрэл партиингаа ээлжээтэ съездэ зорюулжа, фабрика дотороо социалис мүрысөө үигэргэхэ гэһэн эдэбхи, үүсхэлтэйгээр предприятиин инкубаторна цех хүдэлжэ эхилһэн байна. Бригадна подрядай арга ашаг үрэтэйгөөр нэбтэрүүлжэ, үндэр дүнгүүдые харуулжа байдаг энэ коллективэй иимэ үүсхэлтэйгээр фабрика дотороо хүдэлжэ эхилһэниинь гайхалгүй. Юундэб гэхэдэ, энэ жэлэй эхинһээ тэдэнэр хэдэн удаа цехүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илажа гараһан байна. Цехэй хүдэлмэрилэгшэд коммунис ажалай коллектив гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө үйлэдбэриин үндэр бүтээсэтэй үрэ дүнгүүдые харуулжа, амжалтатай ажаллана.

Урагшатай ажалаараа үльгэр жэшээ харуулжа, үйлэдбэриин үндэр дүнгүүдые түйладаг коммунистнууд В. Н. Хлопова, П. А. Рогова, В. А. Шишмарева, партиин гэшүүндэ кандидат С. М. Афанасьев, Н. И. Утёсова, А. П. Адигамова, Г. А. Константинова гэгшэд цехэйнгээ амжалтануудта ехэхэн хубитаяа оруулдаг байна.

Предприятиин энэ цехэй коллектив дальбараануудые шахан таргалуулха цехтэ дамжуулха түсэбтэ табан жэлэйнгээ даабариие 7 һараар урид дүүргэжэ амжаа.

Арбан нэгэдэхи түсэбтэ табан жэлэй эхинһээ эндэ шубуунай 15 миллион 730 мянган дальбараа тэнжээгдээ гэхэ гү, али 30 мянган дальбараагаар үлүү байна. Табан жэлэй дүүрэтэр үшөө 2 миллион 240 мянган дальбараа дэгжээгдэжэ, тушаагдахаар хараалагдана.

Инкубаторна цехэй амжалтатай хүдэлмэриһөө уламжалан, тус предприятиин бусад цехүүд шубуунай мяха гүрэндэ тушааха түсэбөө һайнаар дүүргэнэ. Иигэжэ тус предприятиин коллектив республикынгаа худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ эльгээхэ хахад жэлэйнгээ даабариие болзорһоо урид дүүргэжэ шадаа. Байгша оной июль һарын дүүрэтэр үшөө 300 центнер шубуунай мяхан гүрэндэ тушаагдахаар хараалагдана.

С. ТЮЛЮКИН.

КОСИЛКА, ТАРМУУРНУУДАА ЗАҺАБАРИЛНА

Ниитынгээ адууһа малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхын тула үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэхээр хараалһан Түнхэнэй районой Туранай совхозой механизаторнууд, луговодууд мүнөө горитойхон бэлэдхэл хэнэ. Эдэ үдэрнүүдтэ заһабариггын мастерскойнуудта үбһэ хуряалгын машина, техникэ бэлдэхэ хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулагдана. Һүүлэй мэдээгээр эндэ тракторай 7 косилка, 5 тармуур, хатаһан үбһэ тармажа баал болгохо гурбан машина, мүн бусад техникэ заһабарилагдажа бэлэн болгогдоо.

Совхозой луговодууд даалгагдаһан звенонуудтаа хэрэгтэй аса, тармуурнуудые, гар хажуурнуудые бэлгэнэд.

Байгша ондо тэжээл бэлэдхэгшэд үбһэ хуряалгаяа тон богони болзорто, һайн шанартайгаар үнгэргэхэ хүсэлэнтэй, бүхы хүсэеэ элсүүлнэд.

Н. ДАГБАЕВ.

ЭКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКЫН ЗОРИЛГОНУУД

Эрдэм-техникын дэбжэлтын асуудалнуудаар 1985 оной июниин 11-дэ КПСС-эй ЦК-да болоһон зүблөөн дээрэ нухэр М. С. Горбачевой хэһэн «Партиин экономическа политикын үндэнэн шухала асуудал» гэжэ элидхэл тусхай брошюра болгогдожо хэблэгдээ.

Политическэ литературын хэблэл тус брошюрые барлажа гаргаба.

(ТАСС).

ТАСС ШЭНЭ ҺОНИН

«САЛЮТ-7»—«СОЮЗ Т-13» ХҮДЭЛМЭРИ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

НИИДЭЛГЭ ЗАЛАН ХҮТЭЛХЭ ТҮБ. (ТАСС). Владимир Джанибеков, Виктор Савиных гэгшэд хоёр долоон хоногой туршада замбуулинай дайда соогуур ниидэжэ ябана.

Хүдэлмэриин программаар хараалагдаһанай ёһоор, «Салют-7» гэжэ станциин түхөөрэлгэнүүдые хүдэлгэхэ хүдэлмэреэ дүүргээд, хэрэгселнүүдыень шалгаһан, һоргылэмжын хэмжээ ябуулгануудые хэһэн байгаа. Научна аппаратура шэнжэлгэнүүдтэ бэлдэгдэбэ.

Июниин 20-до экипаж станци дээрэ һэлгэгдэхэ түхөөрэлгэнүүдыень, эдеэ хоолой зүйлнүүдые, гаргашалагдаха бусад материалнуудые бүридхэлдэ абаһан байна. Медицинскэ хиналтын түсэбэй ёһоор, түсхай приборой— массметрэй туһаламжаар космонавтнууд бэсынгээ шэгнүүрые хэмжэбэ. Энэ үдэр физическэ упражненинүүдые хэһэн, телевизионно репортажда хабаадаһан байха юм.

Экипажай элидхэлнүүдэй, телеметрическэ үрэ дүнгүүдэй ёһоор, «Салют-7»— «Союз Т-13» гэжэ замбуулинай комплекс һайнаар ниидэнэ.

Владимир Джанибеков, Виктор Савиных гэгшэдэй бэеүүд һайн.

КАДРНУУДАЙ ҺУРАЛСАЛ ЗҮБШЭГДЭБЭ

Партийна болон совет хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые курсануудта бэлдэхэ талаар Новосибирскын Партийна дээдэ һургуулиин һуралсалай-методическа советэй заседани үржэдэр Улаан-Удэдэ болобо. Партийна болон совет хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ талаар партиин Буряадай обкомой дэргэдэхи курсануудта һуралсалай үедэ партийна болон совет хүдэлмэриин дүй дүршэлые ашаглалга тухай асуудал түс заседани дээрэ зүбшэгдэбэ.

Заседанида хабаадахаяа Новосибирскын Партийна дээдэ һургуулиин багшанар, партиин Эрхүүгэй, Шэтын, Кемеровскын, Омскын, Томскын обкомуудай, Красноярскын, Алтайн крайкомуудай түлөөлэгшэд ерэһэн байна.

Новосибирскын Дээдэ партийна һургуулиин ректор, һуралсалай-методическа советэй түрүүлэгшэ А. К. Черненко заседаниие нээхэдээ, курсануудта кадрнуудые бэлэдхэл тухай олоороо зүбшэжэ, гол шухала асуудалнуудые шидхэлгэ ашатай туһатай хэрэг юм гээд тэмдэглэбэ. Иимэ үүлзалганууд манай һургуулиин харьяата область, хизаар, республикануудта үнгэргэдэжэ байдаг. Курсануудые эмхидхэжэ, нютагай партийна, совет хүдэлмэриин дүршэлые нэбтэрүүлхэ талаар партиин Буряадай обкомой ябуулдаг хүдэлмэри ээлжээтэ үүлзалгымнай зүбшэхэ зүйл гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Буряадай АССР-эй социально экономическа хүргэлтэ тухай элидхэл заседани дээрэ партиин Буряадай обкомой секретарь К. К. Шомоев хээ.

«КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй табиһан эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, партийна кадрнуудые бэлдэлгын гол шухала асуудалнууд» гэһэн элидхэл А. К. Черненко хэһэн байна.

Партийна, совет хүдэлмэриин дүй дүршэлые партиин Буряадай обкомой дэргэдэхи курсануудта хэрэглэлгэ тухай партиин обкомой эрдэмэй болон һуралсалай эмхи зургаануудай таһагые даагша, курсануудай һуралсалай-методическа советэй түрүүлэгшэ Л. Я. Похосоев элидхэбэ.

1984—1985 онуудай һуралсалай жэлдэ курсануудай хүдэлһэн тухай Новосибирскын Партийна дээдэ һургуулиин областьнууд хоорондын курсануудые даагша Е. И. Бацева мэдээсээ.

Удаань элидхэлнүүд тушаа үгэ хэлэлгэдэ партиин Эрхүүгэй обкомой дэргэдэхи курсануудые даагша Н. А. Нецветаев, партиин Омскын обкомой партийно-эмхидхэлэй таһагые даагшын орлогшо Я. И. Бо[illegible]сов, партиин Шэтын обкомой дэргэдэхи курсануудые даагша Р. З. Абдрашитова, партиин Красноярска крайкомой партийно-эмхидхэлэй таһагые даагшын орлогшо В. А. Коробешко, партиин Томскын обкомой партийно-эмхидхэлэй таһагые даагшын орлогшо Э. В. Величутин, партиин Кемеровскэ обкомой дэргэдэхи курсануудые даагша Е. А. Клименко гэгшэд хабаадаба.

Заседанида хабаадагшад Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадай, партиин Северобайкальска горкомой, «БАМтоннельстрой» трестын партийна организацин хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй танилсаба.

Партиин обкомой пропаганда болон агитацин таһагые даагша В. М. Горлов, КПСС-эй Улаан-Удын горкомой секретарь Г. Д. Басаев, республикын Верховно Советэй Президиумэй секретарь Е. М. Мацуков, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй эмхидхэлэй таһагые даагша С. Г. Сэнжиев заседаниин хүдэлмэридэ хабаадалсаба.

Манай корр.

ҮЙЛЭДБЭРИИН ХҮСЭНҮҮДЫЕ, ОБЪЕКТНҮҮДЫЕ 1985 ОНДО БОЛЗОРҺООНЬ УРИД АШАГЛАЛГАДА ОРУУЛХЫН ТҮЛӨӨ СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨ ДЭЛГЭРҮҮЛХЭ ТАЛААР БАРИЛГЫН, ХАБСАРАЛГЫН ЭМХИНҮҮДЭЙ БА ПРОМЫШЛЕННА ПРЕДПРИЯТИНУУДАЙ АЖАЛША КОЛЛЕКТИВҮҮДЭЙ ГАРГАҺАН ҮҮСХЭЛ ТУХАЙ

Энэ асуудалаар КПСС-эй Центральна Комитет тогтоол баталан абахадаа, КПСС-эй XXVII съездын хүндэлэлдэ гүрэн түрын шухала удха шанартай үйлэдбэриин 54 предприяти болон объектые 1985 ондо болзорһоонь урид ашаглалгада оруулха гэһэн нэмэлтэ социалис уялгануудые абаһан Москва болон Ленинград хотонуудай, Украинын, Грузиин, Азербайджанай, Литвагай ССР-нүүдэй, Алтайн ба Приморийн хизаарнуудай, Башкирай болон Марийн АССР-нүүдэй, Белгородско, Вологодско, Пензенскэ, Саратовска, Челябинска, мүн бусад хэдэн республиканууд ба областьнуудай барилгын, хабсаралгын эмхинүүдэй, промышленна предприятинуудай ажалша коллективүүдэй үүсхэлые һайшааба.

Энэ үүсхэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхын тула эмхидхэлэй, ниитэ политическэ худэлмэрээ шэглүүлхыень, ашаглалгада оруулагдаха бүхы хүсэнүүдэй барилгые энэ жэлдэ дүүргэхэ талаар барилгануудай, предприятинуудай ажалша коллективүүдэй хүсэлэл ороолдолгонуудые элсүүлхыень союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудта, КПСС-эй крайкомуудта, обкомуудта дурадхагдаа. Эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха арга олгоһон түрүү технологи, шэнэ түхэлэй түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые, материал нуудые, бүтээсэ ехэтэй онһон техникэ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэдэ хабаатай предприятинуудые барилгада онсо анхарал хандуулагдана. Байрын гэрнүүдые, социально-ажаһуудал хангалгын, агропромышленна комплексын объектнуудые, арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилэн гаргаха предприятинуудые бариха түсэбүүдые дүүргэлгын хойноһоо партийна һуларшагүй хиналта тогтоогдохо зэргэтэй. Үбэлдэ бэлдэлгэдэ хабаатай барилгын худэлмэриие саг болзор соонь дүүргэхэ шухала.

СССР-эй Хүндэ машина бүдэлгын министерство, СССР-эй Промышленна барилгын министерство, СССР-эй Барилгын министерство, Ороной Зүүн зүгтэ барилга хэхэ министерство, Транспортна барилгын министерство, СССР-эй Худөөгэй барилгын министерство, СССР-эй Тусхай барилга-хабсаралгын министерство, Москва хотын гүйсэдхэхэ комитедэй дэргэдэхи Главмосстрой, Москва хотын гүйсэдхэхэ комитедэй дэргэдэхи Главмоспромстрой, Московско областной гүйсэдхэхэ комитедэй дэргэдэхи Главмособлстрой, захил хэһэн министерствэнүүд ВЦСПС-тэй хамта социалис мүрысөөнэй ябасын хойноһоо саг үргэлжын нүлөө ехэтэй хиналта тогтоохо, тэрэнэй дүнгүүдые саг соогоо согсолхо, гүйсэн түрын шухала удха шанартай үйлэдбэриин хүсэнүүдые объектнуудые болзорһоонь урид ашаглалгада оруулхын түлөө мүрысөөндэ үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаһанайнь түлөө моральна ба материальна үрмашуулгын хэмжэнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ, дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудаа заатагүй бэелүүлхынь тула мүрысөөдэй коллективүүдтэ туһаламжа үзүүлхэ ёһотой.

СССР-эй Госснаб, захил хэһэн министерствэнүүд ашаглалгада оруулагдаха барилгануудта технологическа түхеэрэлгэ саг соогоо эльгээхэ, барилгын эмхинүүдые материально-техническэ нөөсэнүүдэр таһалгаряагүй хангаха эзэргэтэй.

Гүрэн түрын шухала удха шанартай үйлэдбэриин хүсэнүүдые, объектнуудые 1985 ондо болзорһоонь урид ашаглалгада оруулха талаар барилга-хабсаралгын эмхинүүдэй, промышленна предприятинуудай ажалша коллективүүдэй үүсхэлые үргэнөөр харуулжа байхыень түбэй болон нютагай газетэнүүдтэ, телевиденй болон радиодо дурадхагдаа. Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

САГАЙ ЭРИЛТЭНҮҮДТЭЙ ТААРАЛДУУЛАН...

«КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй дүнгүүд ба районно партийна организациин зорилгонууд тухай» асуудал партиин Советскэ райкомой VII пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Энэ асуудалаар КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь В. Н. Башкеев элидхэл хэбэ. Эдэ үдэрнүүдтэ районой 122 партийна организацинуудта партиин ЦК-гай апрелиин Пленумэй дүнгөөр коммунистнуудай суглаанууд үнгэргэгдэжэ, партиин XXVII съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха зорилготой эмхидхэлэй-политическэ хэмжээ ябуулганууд баталагдан абтаа.

Партиин съездые угтуулан, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые уридшалан дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөнэй үүсхэл оёдолой «Туяана» нэгэдэлэй гол предприятиин, «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэлэй автобазын, «Одон» ательегэй, «Бурятшвейбыт» нэгэдэлэй, судна бүтээлгын заводой түрүү бригадын (бригадир Нүхэр Шкоркин) коллективүүд гаргаба.

Һүүлэй жэлнүүдтэ районой промышленностьда, барилга дээрэ, транспортын, хэлхээ холбооной, худалдаа наймаанай, коммунальна болон ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудта үйлэдбэри хүргөөхэ талаар горитой алхам хэгдээ.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэн жэлэй хугасаа соо районой промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 6,4 процентээр нэмээ, барилгын болон барилга-заһабарилгын организацинууд генподрядай түсэбые үлүүлэн дүүргээ, ашаа зөөлгэ 2,5 дахин ехэ болоо, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн нилээд дээшэлээ.

Районой промышленна үйлэдбэриин ургалта имагтал ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаа. Энэ хэрэгтэ эрдэм-техникын хүгжэлтые хурдадхалга, үйлэдбэриие техническэ талаар зэбсэгжүүлгэ гол зорилгомной болоно. 69 шэнэ түхеэрэлгэ, тэрэ тоодо, автомат 2 лини, программна хүтэлбэритэй хэдэн станок тодхогдоо.

Шэнэ зүйлнүүдые бүтээн гаргаһанай ашаар заводто хэдэн мянган түхэригэй алмалта хэгдээ. Үнгэрһэн хоёр жэлэй туршада хара металлай 1300 тонно прокат алмагдаа. Гэхэ зүура бүхы арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэжэ шадаагүй байнабди гэжэ нүхэр Кузьменко мэдэрбэ. Экономическа туршалгын гурим болон үрмашуулгын бүхы талань заводой худэлмэришэн бүхэндэ үшөөл хүрөөдүй байһаар.

— 4 жэл 5 һарын туршада ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын түсэб 101 процент бэелүүлэгдээ. Табан жэлэй хубиин түсэбүүдые 70 мастер дүүргэнхэй, — гэжэ ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын Улаан-Удын үйлэдбэриин управлениин директор И. Е. Григорьев хэлэбэ.

Байгша ондо энэ коллектив түсэбһөө гадуур 20 мянган түхэригэй нэмэлтэ хэрэглэмжэ хангаха уялга абанхай.

Тэрэшэлэн предприятиин худэлмэридэ үшөөл дутагдалнууд бии. Ажалшадай захяануудай саг соогоо дүүргэгдэнгүй байха ушар үзэгдэнэ, заһабарилгын шанар улам бүри һайжаруулха, ажалай журам шангадхаха ёһотойбди гэжэ нүхэр Григорьев тэмдэглэбэ.

— Столовонуудай нэгэдэхи трестын худэлмэрилэгшэд КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые зүбшэн хэлсээд, үндэр социалис уялгануудые баталан абаа юм, — гэжэ 17-дохи столовын бригадир-повар, партгрупорг Л. И. Соловьева мэдүүлбэ.

— Партиин ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленум дээрэ ажалай журам, үйлэдбэриин гурим шангадхаха туша асуудалаар тон зүб заабари үгтөө. Бидэ, ниитын эдеэ хоолой, эмхинүүдэй, худалдаа наймаанай худэлмэрилэгшэд совет наймаанай гурим ёһо наринаар сахиха ёһотойбди.

Тэрэшэлэн үйлэдбэри дээрэмнай худэлмэриһөө гаралга, оролго бии байнаар. Энэ асуудалаар зохисотой хэмжээнүүд абтажа байнаар. Мүн архидалгатай, алкоголизмтай тэмсэлдэ, тэрэниие зайсуулгада манайшье коллектив оролсонхой. Ниитын эдеэ хоолой газарнуудта хаа хаанагүй элдэб янзын жэмэсэй унда, морожено, һүнэй болон фруктын зүйлнүүдые өхээр гаргахаар хараалаабди гэжэ нүхэр Соловьева хэлэбэ.

Зүүн Сибириин технологическа институтай түүхын кафедрын доцент, КПСС-эй Советскэ райкомой партийна комиссиин түрүүлэгшын орлогшо П. С. Дырхеев коммунис партиин зэргэдэ залуу эдэбхитэй хүнүүдые элсүүлгын асуудалнууд дээрэ тогтобо.

Партиин зэргэдэ шэнэ гэшүүдые абалгада, коммунистнуудай нүлөө дээшэлүүлгэдэ районой олонхи партийна организацинууд яһала анхаралаа табидаг юм гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Гэхэ зуура, дээдэ һургуулинуудай партийна организацинууд студентнэрэй дундаһаа партиин зэргэдэ үсөөнөөр абана. Мүн Кировэй нэрэмжэтэ, судна бүтээлгын заводуудай, РСУ-1, горкоопторгын коллективүүдэй олонхи участогуудта партийн гэшүүдэй нүлөө һула байнаар.

Мүнөө үедэ үйлэдбэри дээрээ олонхи түхеэрэлгэнүүдые шэнэлэн һэлгэжэ байнхайбди. Зүгөөр үндэр бүтээсэтэй технологи хэрэглэлгэдэ, тон бэрхэ шадабритай, һайн мэргэжэлтэй кадрнууд олон хэрэгтэй болоно. Юрэдөөл, эрдэм-техникын саашанхи хүгжэлтын асуудалаар партиин хараалһан зорилгонуудые бэелүүлхээр манай коллектив шүүд сэхээр эрмэлзэнхэй гэжэ Улаан-Удын шэлэй заводой ахамад инженер В. Л. Назаренко үгээ эхилбэ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ «Главбурятстройн» партийна организациин секретарь Р. А. Потушников, арадай депутадуудай Советскэ райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. Н. Яковлева, райгүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальник И. А. Дробот гэгшэд хабаадаба. КПСС-эй [illegible] пленумдэ партиин [illegible] эрдэмэй болон дээдэ һургуулинуудай таһагые даагша Л. Я. Похосоев хабаадажа үгэ хэлэбэ.

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ,
манай корр.

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

УРАГШАА ҺАНААТАНАЙ НЭГЭН

Эргэлжэ Улаан-Удын оньһожоруулагдамал шэлэй завод ерэхэдэмнай, халаан һаял һэлгэһэн, ажалай охин түлэгтөө орожо байба. Дүүрэн ашаа тээнэн шуумар түргэн автокранууд цехүүд соогуур заблгүй һүрдэлнэ.

Зүһэгдэжэ байһан шэлнүүдэй шэхэндэ хажар шаршаганаан, заводой үйлэдбэриин хүнхиненөтэй хамтаран, үргэлжэдөө нэгэ таһаршагүй абяан боложо хүүнэ. Профкомой түрүүлэгшэ Любовь Ивановна Сахаровскаятай шэл һунаан татадаг машинын дэргэдэ ошоод харанабди.

Аяар дорогоо, нэгэдэхи дабхарһаа гурбадахи дабхарта хүрэтэр хайлуулагдаһан шэнгэн шэл үргэн лентээр таһалгаряагүй татагдажал байна. Сонхын шэлэй нимгэн, зуузаннинь одоол эндэ хэмдээ оруулагдаха ёһотой. Шэлэй лентын тулажа ерэхэдэнь, автомат хэһэг хэһэгээр таһа отолоод, конвейер дээрэ гаргана. Тэрэнь саашаа дамжаһаар шэл отолдог мэргэжэлтэдтэ хүрэжэ ерэнэ. Үйлэдбэриин процессүүд заахашье зогсоогдочогүй, уһанай урасхал мэтэ өөрынгөө ая соохоно ураг-шаал дабшана. Дорогоо, шэл хайлуулдаг цех соогоо, халуун охин сорьёно...

Отологдогоо шэлнүүд саашаа эмхилэн багсалдаг цехтэ дамжуулагдана. Тэндэ дүтэлжэ ерэхэдэмнай, Рауф Максумович Ахметшин маанад уруу толгойгоо үргэжэ, удаан хараха сүлөө тухагүй худэлжэ байба. Тэрэ оньһон түхеэрэлгээр нэгэ багса шэлые хайрсаг уруу зохидхоноор тааруулан хээд, бүтүүлэн хадажа байба.

Тон томо хэмжүүрэй — 2х3, 1,20х2 метрэй шэлнүүдые хаб-тагар ехэ модон хайрсагууд соо тааруулан, эбдэнгүй ябталхань баһал дүрэ шадабариин хэрэг ха юм.

Нүхэр Ахметшин арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ даабари бүри үни хада, январь соо дүүргээ юм. Мүнөө арбан хоёрдохи табан жэлэй тоосоогоор шармайн ажаллажа байнхай.

...Дейнай дүлэтэ жэлнүүд соо манай Забайкали зөөжэ ерэһэн намтартай хүн юм.

— Эндэ бүхы наһамни үнгэрөө, эндэ хүн болооб, түбхинөөб, ажалай амта ганижа, зоной дунда хүндэтэй болооб, —гэжэ хөөрэнэ.—Бага балшар наһандаа Ураал шадар байнаа мүртэй һанадаггүйб. Гансал ута гэгшын сэрэгэй эшелонуудые һанадагби. Үдэр, һүнигүй зуун, баруун тээшээ һүндэлжэ байдаг гээшэ һэн ха. Сэрэгшэдэй гуниг тай утаар дуулалдахань мүнөөшье хүрэтэр шэхэндэмни. Товарна вагонуудай нээлтэтэй үүдээр дуулдаһандал байгша.

Рауф Максумович ганса эхын гурбан хүүгэдэй ехэнь байһан юм. Дайнай һүүлээрхи хүшээ хүндэ 1946 ондо ажалда орохо гэхэдэнь, абаагүй һэн. Наһаа хүсөөгүй, бэеэр бага байгаа. Олониитын зууршалгаар хуулиин наһа гүйсөөгүй ябахадаа ажалда орожо, тэр бүлынгөө тулгатай хүниинь боложо эхилһэн намтартай. Туруушээр олон жэлдэ модоной зуруудаһа гаргадаг цехтэ ажаллаа. 1960 онноо эхилжэ мүнөөдэр хүрэтэр энэл участогтаа худэлнэ. Ехэ басаганиинь мүнөө бэеэ даанхай ажалшан болонхой. Заводой яслида үнинэй худэлнэ. Нэгэ хүбүүниинь Совет Армиин зэргэдэ алба хэнэ. Нүгөөдэ, одхон хүбүүниинь лэ мүнөө аба, эжытээ байдаг.

Рауф Максумович Ахметшинтэй хөөрэлдэһөөр байтаанай, цехэй мастер Анатолий Толканев продукциин шанарые шалгадаг басагадтай ерэжэ, хэпэн ажалыень эрхим гэж сэгнээд, худэлмэри тушаа нэгэ хэдэн асуудал һураа яаралтай саашаа ябашаба.

Дүшэ тухай жэлнүүд соо эндэ худэлжэ байхадаа, «Мэ гэжэлэрээ эрхимлэгшэ» гэһэн нэрэ хүндэдэ нэгэтэ бэшэ хүртэһэн, Ажалай Улаан Туг гай орденоор шагнагдаһан баина. Байгша оной апрел һара соо «Ажалай ветеран» гэһэн медальда, «Табан жэ лэй ударник» гэһэн тэмдэг хүртөө. Коммунис ажалай удар ник гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ тэй арбаад жэлэй саана боло һон намтартай.

Тэрэнэй хажуугаар һайн ду ранай арадай дружиныи хү дэлмэридэ эдэбхитэйгээр х баадаг садаг, мүн залуу худэл мэришэдые һурган хүмүүжүүлдэг, дүршэлтэй мэргэжэлтэн болгожо табидаг байна. Мүнөө тэдэнь өөртэйнь зэргэлээд худэлнэ.

Хараха янзада даруу номгон, аад, ажал дээрээ абьяастай, ниитын хэрэгтэ эдэбхитэй хабаадалсадаг энэ хүнтэй уулзаһандаа баяртайб. Ихмэл хүнүүд арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбүүдэй хуби заяа шиидхэнэ бшуу.

Р-Ц. ЛХАМАЕВ.

АРБАН ХОНОГ БҮХЭНЭЙ ДҮНГӨӨР

Авиационно заводой хэб бэлэдхэлгын цехэй коллектив КПСС-эй XXVII съездэдэ—габшагай ажалай 27 декада гэһэн мүрысөөндэ хоёрдохёор илажа гараба. Түрүүшын хоёр арбан хоног РСДРП-гэй I ба II съезднүүдэй хүндэлэлдэ зорюулагдаһан байгаа.

Амжалта амархан туйлагдаа бэшэ. Үйлэдбэриин подразделени бүхэнэй худэлмэришэдэй эдэбхи үүсхэл, оролдолгын ашаар заводой коллективүүд соохоо энэ цехэйхид эрхимлээ бшуу.

Цехэй зарим участогуудые, бүлэгүүдые онсолон дурдалтай. Мастер Н. Ф. Григорьевой удеридадаг бүлэг энээнэй урда дундуурхан үрэ дүнтэй худэлдэг һэн. Тээд эмхидхэлэй худэлмэриие һайжаруулһанай, хараа зорилгонуудаа зүбөөр тодорхойлһоной ашаар амжалта туйлажа, илагшадай тоодо оробо.

Үнгэрһэн май һарада бригадын гэшүүд бүхы худэлмэрээ тогтоогдоһон болзорһоо урид, һайн шанартайгаар дүүргээ һэн. Ажалай ветераннуд Н. И. Невосько, У. Г. Димова, Е. Е. Семенова гэгшэд ехэ бүтээсэтэ ажалай ульгэр жэшээ бусадта харуулна.

Г. ЕЛИСЕЕВА.

ФОТОРЕПОРТАЖ

ЗАГАНАЙ ОГОРОДШОД

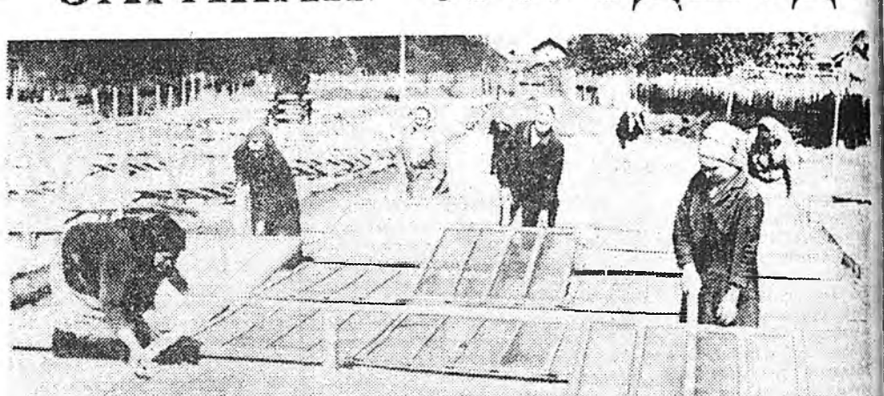

Колхозой түб һуурнай зүүн хойно, үргэн ехэ хашаа соо тэрэ үдэр тракторай күнхинөөн эртэ үглөөнһөө удэшы харанхы болотор таһалдаагүй. Үрэмдэмэл дүрбэн худагай уһаа, һайса уһалагдаһан огородойнгоо поли дээрэ үгэрсэ тариһан овош ургуулагшад ажалае дүүргэһээр сугларжа, үглөөдэртөө хэхэ худэлмэрээ зүбшэн хэлсээд, гэр гэртээ яаралтайхан тарабад. Капустын рассадын таригдаһан парнигуудай захада дүтэлхэдэ, нэгшэһэн шэбхын үнэр шиигтэй хүрьһэньэй үнэртэй холилдон, эхүүнээр анхилна. Огородшодой бригадын бригадир, бүлтанда хүндэтэй Юлия Ивановна Лютаева парнигуудай дундуур ябажа, түлэг ургажа байһан рассадануудаа наринаар шалган хараха үедөө:

— Манай бригадада огородшоноор арбан дүрбэн эхэнэр ажалладаг. Уһа сасадаг оньһон машина худэлгэдэг, бүлүүр станцяар газар уһалдаг, трактораар элдэб ажал хэдэг хэдэн эрэшүүл бии ааб даа. Тэдэнтэйгээ хамтарбал, хорин хоёр хүн — нилээд ехэ коллектив болодогбди. Байгша ондо бүхыдөө 600 парнигта рассада таригдаа. Овощ ургуулха гээшэ бэлэн бэшэ. Энэ жэлэймнай хабар хүйтэн байжа, огородшодто илангаха бэрхэшээл ушаруулаа. Хэрбээ огородой эдеэ ехээр суглуулжа шэдабал, яһала олзотойл һалбари гээшэ. Үнгэрһэн жэлнүүдтэ бригадымнай огородшод сагай уларилай хэды таарамжагүйшье һаань, овощой баян ургаса ургуулжа, хараалагдаһан түсэбөө жэншэдгүй дүүргэһэн, мүн улүүлһэншье байха,— гэжэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэхэ юм.

Энэ жэлдэ «Заганский» колхозой огородшод бүхыдээ 3910 центнер овощ хуряжа, бэлэдхэлэй пунктда тушааха түсэбтэй юм. Огородой эдеэ ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ даабаряа сүм бэелүүлхын тупа тэдэнэр байгша ондо нэгэ гектарта үгэрсэ, 14 гектарта капуста, 4 гектарта свекла, нэгэ гектарта огородой бусад жэжэ ургамалнуудые тариха зорилго урдаа табиһан юм. Тиин мүнөө эндэ овощ тарика худэлмэри түлэг дундаа ябуулагдана. Огородшодой бригадирай мэдүүлһэнэй ёһоор, овощ ургуулагшадта 20 гектар хахалагдаһан газар даалгагдаһан юм. Саһанай үшөө хайлаадуй байхада, хабартаа дүтэ шадарай фермэ, гүүртэнүүдһээ малай шэбхэ суглуулжа, тарилга хэхэ поли дээрээ зөөһэн байна. Энэ худэлмэринь һаяхан болотор ургэлжлөө. Удаань огородшод парнигуудаа түхеэржэ түгэс бэлдэд, дулааржа эхилхэдэ, рассадаяа тарижа захалаа юм.

Үгэрсэ, капуста, свекла болон бусад овощ тариха поли дээрээ наг шэбхээ тараажа, газараа һайса уһалаад, һүүлээрнь элдүүрилжэ бэлдэ һэн. Эдэ бүхы худэлмэрээ сагай уларилай хубилалтые хараада абажа ябуулһан байна.

— Нёдондо манай эндэ сагай уларил баһал таарамжагүй байгаа. Бидэ үгэрсээ июниин 10-да таряа һэмди. Харин байгша ондо газаа нёдондонойхиһоо эртүүр дулаараа гээшэ. Тиимэһээ бидэ үгэрсээ нёдондонойхиһоо арба гарэн хоногоор урид тарябди. Олэн жэлэй туршада тогтууритай баян ургаса ургуулдаг бидэ жэл бүхэнэй сагай уларилай хубилалтые тусгаар дэбтэртэ тэмдэглэжэ байдаг гээшэбди. Эдэ тэмдэглэлнүүдээ зэргэсүүлхэдээ, бидэ сагай уларил шэнжэлэгшэдэл адли өөрын тобшолол хэнэбди,—гэжэ Юлия Ивановна Лютаева хөөрэнэ.

Огородшодой дурсагдаша бригада ажалаа хамтын подрядай гуримаар эмхидхэнэн юм. Тиимэһээ бүхы түлбэринь абтаһан ургасын зэргээр түлэгдэнэ.

Мүнөө овощ ургуулагшад хэпэн ажалайнгаа түлөө үдэртэ дунда зэргээр дүрбэн тугриг сагин абана. Харин механизаторнуудта табан тугриг түлэгдэнэ. Намартаа бүхы гасаяа тушаажа, урид баталагдаһан хэлсээнэйнгээ ёһоор ажахытайгаа тоосоходоол гэхэ гү али эсэсэй дүнгүүдэй согсологдоходо, хүсэд тоосоо хэнэ. Хэрбээ түсэбһөө гадуур продукци ехээр үйлэдбэрилһэн гү, али гаргашаяа доошолуулһан байбал, нэмэлтэ түлбэридэ горитойхоноор хүртэдэг юм. Энээнһээ гадна огородшодой бригадын гэшүүн бүхэндэ намартаа гурба-гурбан центнер капуста нэмэлтэ түлбэридэнь үгтэнэ.

Тус бригадада ажаллагшад бултадаа дүй дүршэлтэй болонхой. Олон жэлэй туршада таһалсаряагүй эндэ ажалладаг Мария Миронова, Клавдия Иваноза, Мария Максимова, Анна Леонова, Валентина Теслева, Мария Ревенская, Наталья Федорова, Евдокия Матвеева, Евдокия Иванова гэгшэд хэзээдэшье голодоһогүйгөөр хүдэлмэрилдэг байха юм. Тобшолбол, табанһаа эхилээд, арбан нэгэ жэл хүрэтэр сагай туршада огород дээрэ ажаллажа ябаһан эдэнэрэй хэнэн тарилга хэзээдэшье хосордогүй, заабол ургаса үгэдэг гэгшэ. Тиихэдэ огородшодто давлагдаһан ори ганса тракторынь жлоододог механизатор Федор Будников, бүлүүр станци худэлгэдэг машинист Георгий Максимов, уһа сасадаг ДДН түхэлэй түхеэрэлгэ ашаладаг Василий Иванов гэгшэд коллектив дотороо хүндэтэй.

— Манай бригадын гэшүүд арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбые уридшалан дүүргэнхэй гээшэ. Мүнөө түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлэй тоосоогоор ажалланабди. Коллективэймнай урдаа табиһан зорилго гэхэдэ, огородшодлай байгша ондо овощой тогтуритай баян ургаса ургуулжа, гансашье оронойнгоо Эдеэ хоолой программа бэелүүлгэдэ өөһэдынгөө багахан хубитые оруулха бэшэ, мүн түрэл партиингаа XXVII съездые эршэтэ ажалайнгаа шэнэ илалтаар угтаха хүсэлэнтэй, бүхы арга шадабаряа гарган ажаллана.

Вл. ЖИГЖИТОВ,
манай корр.
Мухар-Шэбэрэй район.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:- Ю. И. Лютаева. Огородшод парнигуудтахи рассадаяа шалгана. Овощ тарилга түлэг дундаа.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

ЭРХИМ ШАНАРТАЙГААР ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭХЭ

I. ҮБҺЭН

Һүүлэй жэлнүүдтэ малай тэжээлэй улам ехээр бэлэдхэгдэдэг болоходо, шанарыень һайжаруулха эрилтэ шангаханаар табигдадаг болобо. Нёдондо республикымнай ажахынуудай сабшажа һүрилһэн үбһэнэй, бэлэдхэһэн ногооной гурилай, дараһан силосэй шанар урда жэлнүүдэйхиһээ һайн байгаа. Иигэжэ үнгэрһэн жэлнүүдтэ орходоо малда шухала хэрэгтэй протеин, каротин, углевод элбэгтэй тэжээл ехээр бэлэдхэгдээ ха юм.

Ороной Эдеэ хоолой программа бодото дээрэнь бэелүүлхэ эрилтын табигдаад байһан мүнөө үедэ малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхын тула тэжээлэй шанар һайжаруулха хүдэлмэрээ үндэһөөрнь хубилган ябуулха болонобди. Нэн түрүүлэн үбһэ тэжээл бэлэдхэхэдээ, түрүү технологи үргэнөөр нэбтэрүүлхэ эрилтэ табигдана. Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ адууһа малаймнай тэжээлдэ сахар, протеин, фосфор, каротин бага байгаа гэжэ элирүүлэгдэнхэй. Ушарынь хадаа тэжээлэй корнеплод багаар бэлэдхэхэнээ гадна, үбһэ тэжээл үйлэдбэрилхэ технологёо бүдүүлигээр хазагайгуулхада, мүн муугаар хадагалхада шанарынь эрид доошолжо, малай рациондо сахар, протеин, фосфор, каротин хомордоно ха юм. Тиин байгша ондо ажахынуудай тэжээл бэлэдхэгшэд, мэргэжэлтэд эдэ бүхы дутагдалнуудта онсо анхарал хандуулжа, шэмэтэй, шанартай тэжээл ехээр үйлэдбэрилхэ болоно.

Ерэхэ үбэлжэлгын үедэ адууһа малаа гэмгүй һайнаар ондо оруулжа, ашаг шэмыень улам дээшэлүүлхын тула республикымнай ажахынууд бүхыдөө 511 мянган тонно бүхы зүйлэй үбһэ һүрилжэ, 200 мянган тонно сенаж, 955 мянган тонно силос дараха, мүн 290,5 мянган тонно һолоомо суглуулжа, 50,7 мянган тонно витаминтай ногооной гурил, 115 мянган тонно корнеплод бэлэдхэхэ түсэб хараалханхай гээшэ. Энэмнай бүхыдөө нэгэдэхи классай шанартай байха ёһотой. Ниитын адууһа малай тэжээлээр хэнгагдаһые тодорхойлон бүридхэлдэ абажа, сэгнэхэдээ, шанарыень классаарнь амаарлаха шухала. Тусхайлбал, бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй һайн шанартай, эдимсэтэй байһыень тодорхойлхоодоо, шанарай коэффициент хэрэглэхэ болонобди. Жэшээлбэл, нэгэдэхи классай үбһэнэй шанарай коэффициент — 1,0, хоёрдохи — 0,89, гурбадахи — 0,77, класста ороогүй үбһэнэй — 0,60, нэгэдэхи классай сенажай — 1,0, хоёрдохи — 0,91, гурбадахи — 0,78, класста ороогүй һаа — 0,63, мүн нэгэдэхи классай силосэй шанарай коэффициент — 1,0, хоёрдохи — 0,90, гурбадахи —0,72, класста ороогүй байбал — 0,50 гэһэн сэгнэлтээр тодорхойлогдохо юм. Иигээд байхадаа тэжээлэйнгээ шанарые муудхаһан ажахынуудта бэлэдхэгдэһэн тэжээлэйнь хэмжээн хахадаараа доошолуулагдан бүридхэлдэ абтаха.

Байгша ондо һайн шанартэй тэжээл ехээр бэлэдхэжэ абахын тула ажахынуудай тэжээл бэлэдхэгшэд гёнсашье ургамалнуудай шэмэтэй бодосуудые элбэгжүүлхэ бэшэ, мүн малда эдимсэтэй байхаар тэжээлэй химическэ хэрэгсэлнүүдые хэрэглэхэ, түрүү технологи үргэнөөр нэбтэрүүлхэ зэргэтэй. Тэрэшэлэн нёдондо элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудаа дэбтангуй, онсо шухала зүйлэй малай тэжээл ехээр, шанартайгаар үйлэдбэрилхэ талаар ажахынуудай түрүү онол арга, дүй дүршэлые нэбтэрүүлхэ эрилтэ табигдана.

Республикымнай олохон ажахынуудай ногооной үшөө үндэрөөр ургахые хүлеэжэ, үбһэ хуряалгаяа хожомдожо эхилээд, удаан болзорто ургэлжэлүүлхэдэнь тэжээлэй шанар эрид муудана. Нёдондо Улаан-Удын районой ажахынууд урда жэлнүүдэйхидэ орходоо ямаршье класста оруулагдахагүй муу шанартай үбһээс 31 процентһээ 6 процент хүрэтэр доошолуулжа, тэжээлэй шанар нилээд һайжаруулжа шадаа юм. Энэ дүн гол түлэб үбһэ хуряалгаяа хэзээ хэзээнэйхиһээ эртүүр эхилһэндэнь туйлагдаа гээшэ. Районой ажахынууд сабшалангайнгаа диилэнхи ургасые августа һарын хахадалтар сум хуряажа абаад байгаа юм. Эндэ илангаяа «Завет Ильича» совхозууд, Ивалгын ОПХ онсо шалгараа. Тус ажахынуудай бэлэдхэһэн үбһэнэйнь 78—84 процентнь I—II классай шанартай байһан юм. Эрхим һайн шанартай тэжээл бэлэдхэһэн дурсагдагша ажахынууд тонно тэжээл 5үхэндэ дунда зэргээр 6—7 килограмм протеин, 14 грамм каротин нэмэжэ үйлэдбэрилхэнөө гадна, углеводойнь хэмжээе 1,5 дахинаар дээшэлүүлэ.

Буряад ороной колхоз, совхозууд нёдондо бүхы үбһэнэйнгөө 56 процентыень августын 16-най һүүлээр бэлэдхэһэн байна. Тиигэжэ муу шанартай тэжээл гурба дахин ехээр хуряагдаа. Илангаяа Кабанскын райондо муу шанартайгаар бэлэдхэгдэнэн үбһэн элбэг байгаа юм.

Үнгэрһэн жэлдэ Улаан-Удын районой ажахынууд һайн шанартай тэжээл бэлэдхэжэ абаха гэжэ ороолдоһон аад, һүрилһэн үбһээс һайнаар хадагалжа шадангүй гутаагаа. Жэшээлбэл, август һарын 15 болотор тэжээл бэлэдхэлгээс сүм дүүргэжэ, бүхы үбһэнэйнгөө 84 процентые нэгэдэхи, хоёрдохи классай шанартайгаар һүрилөөбди гэһэн Оронгын совхозой үбэлдөө тэрэ үбһэ тэжээлээ малдаа үгэжэ захалхадань гутаашанхай байгаа. Ушарынь хадаа тэжээл бэлэдхэгшэд һүри сомоходоо нягтаруулжа гэшхээгүй, мүн муугаар нюруулһан байгаа. Энэзнһээ боложо намартаа ороһон хура бороодо бүхы һүринүүдынь нэбтэ бурьтаһан, гутаһан байха юм.

Һүрилэгдэһэн үбһыень тушаажа абахадаа комиссиин гэшүүд сомоо бүхэнэй хэр һайнаар нюруулагдаһыень шалгаагүй, үбһэнэйнь шанарые дахяад тодорхойлонгүй орхёо. Хэрбээ энэ үедэ һүринүүдэйнь муугаар нюруулагдаһан байбал, комиссиин гэшүүд сомоонуудаа дахяад нюруулха эрилтэ табиха байгаа. Муугаар нюруулагдаһан, нягтаруулагдажа гэшхэгдээгүй үбһэн каротинтайшье һаа, III классай гэжэ сэгнэгдэхэ ёһотой.

Бэлэдхэгдэһэн үбһээс муугаар хадагалжа гутааха ушар али олон дайралдана. Тиимэһээ республикын ажахынуудта үбһэ хадагалха бэйра бариха саг тулажа ерэнхэй.

Нёдондо үбһэ хуряалгаяа эртүүр эхилжэ, хамагһаа урид дүүргэнэн Улаан-Удын районой ажахынууд зарим сабшаланайнгаа хэнэ ногооё сабшажа, эрхим шанартай үбһэ нэмэжэ абахаар байһан юм. Тээд үндэрөөр ургаһан хэнэ ногоо хуряяха хүдэлмэри эндэ эмхидхэгдээгүй. Мэргэжэлтэдэй хүтэлбэрилэгшэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, нэмэлтэ тэжээл бэлэдхэхэ машина, техникэ, хүнүүд үгы байгаа гэхэ гү, али уридшалан түсэблэгдөөгүй байба ха юм. Байгша ондо тэжээл бэлэдхэхэдээ, иимэ арга ооломжо сүм хэрэглэгдэхэ ёһотой.

Республикымнай олохон ажахынууд сабшагдаһан үбһээс түргэн хатаажа һүрилэнгүй шанарыень доошолуулна. Үбһэшэд түрүүлэн ехэхэн сабшалангай ногоо унагаагаад, иланга яа хура бороотой удэрнүүдтэ түргэн тармажа үрдингүй удаан хэбтүүлнэ. Сабшагдаад наранда шаруулжа, һалхинда үлеэлгэжэ, бороодо норожо байһан ногооной углевод, каротин болон шэмэтэй бусад бодосууд түргэн үгы боложо, үбһэнэй шанар эрид доошолно. Тиимэһээ сабшалангай ногоо гурбан удаа руулангүй хатаагаад һүрилхөөр сабшаха хэрэгтэй.

Үбһэ һүрилхэдөө ногооной һайнаар хатаһание анхарха хэрэгтэй. Һүрилэгдэхэ үбһэн 20 процентһээ дээшэ бэшэ шиигтэй байха ёһотой. Энэзнһээ үлүү ехэ шиигтэй үбһэн түргэн бурьтажа, гутадаг гэхэ гү, али дахяад хатаагаагүйдэ шанарынь доошолдог юм. 20 процентһээ дээшэ шиигтэйгээр һүрилэгдэһэн үбһэн каротинтайшье һаа, III классай гэжэ сэгнэгдэхэ байна.

Хура бороотой жэлдэ үбһэ шанартайгаар хуряахань бэрхэтэй гээшэ. Байгша ондо хура бороотой байһаниие хараада абажа, үбһээс шанартайгаар һүрилжэ эбахын тула һалхитуулан хатаадаг арга үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Ажахынуудта һалхитуулан хатааха оньһон түхеэрэлгэтэй тусхай байрануудай үгы дээрэһээ сабшагдаһан ногоогоо полиэтиленовэ пленко доро сомоод һалхитуулха хэрэгтэй. Ушарынь хадаа, Прибалтикын ажахынууд иимэ арга хэрэглэхэдээ, хэды хура бороотой сагта һайн шанартай үбһэ ехээр бэлэдхэдэг байна. Шиигтэйгээр һүрилэгдэһэн үбһэ үлеэлгэжэ һалхитуулхада 2—3 дахин түргэнөөр хатаагдана.

Республикымнай ажахынууд шиигтэй үбһэндөө аммиагай уһа сүршэдэг заншалтай. Жэшээлбэл, Загарайн районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо аммиагай уһаар сүршэгдэһэн үбһэн 33 процент шиигтэй байбашье, химическэ бодосоор сүршэгдөөгүй тэжээлдэ орходоо протеиннэр 1,4 дахин ехэ байгаа. Нёдондо Сэлэнгын совхозой тэжээл бэлэдхэгшэд иимэ арга ураг-шагайгаар хэрэглээ һэн.

Үлүүсэ ехэ шиигтэй үбһэндэ мочевинэ холиходо муу байхагүй. Хориноо 40 процент хүрэтэр шиигтэй үбһэ һүрилхэдөө 1—3 процент мочевинэ холиходо сомогдоһон үбһэн хэдэн һарын туршада бурьтажа гутахагүй.

Үбһэ тэжээл бэлэдхэхэдээ, эдэ бүхы онол арганнуудые өөһэдынгөө эрхэ байдалда таарулан хэрэглэхэ хэрэгтэй. Үлүүсэ ехэ шиигтэй үбһэндэ һүрилхэ үедөө химическэ бодосуудые холиходо һайн. Хэрбээ урид шиигтэйгээр сомогдожо, гутажа захалһан үбһэндэ энээнние хэрэглэхэдэ туһа болохогүй.

Шиигтэй үбһэндэ аммиагай уһа, мочевинэ болон бусадшье олон консервантнуудые хэрэглэхэ тодорхой заабаринууд районуудай «Сельхозхимия» нэгэдэлдэ заабол бии байха.

Ф. БАДЕЕВА,
республикын худөө ажахын министрэй орлогшо.
В. БЕКЕТОВА,
газарта хими хэрэглэхэ Буряадай проектно-бэдэрэлгэшэнжэлгын станциин таһагай начальник.

ХУШАЛТА ДОРОХИ ҺҮРИНҮҮД

ДОНЕЦК. Донецкэ областиин ажахынуудта фермэнүүдэй дэргэдэ үбһэ хадагалха хушалтатай байранууд бариг-дана. Славянска районой «Краматорский» колхоздо складай байрануудай комплекс түрүүшын тонно үбһэ тушаажа абаа.

Фермын дэргэдэ түмэр хэрэгсэлнүүдээр гурбан һарабша бодхоогдонхой. Тэндэ 3 мянган шахуу тонно үбһэн сомогдодог байха юм. Зэргэлээд силосэй болон сенажай трэншейнүүд оршодог.

— Эдэ объектнүүдые бариягада ехэ гаргаша хэгдэгүй юм,—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ В. Сидюк хэлэнэ.— Харин энээнһээ ехэ олзо абахаар хараалнабди. Тэжээлэй килограмм бүхэниинь гээлтэ хоролтогүйгөөр хэрэглэгдэхэ болоно бшуу.

Ойрын жэлнүүдтэ областиин бүхы колхоз, совхозуудта оньһожоруулагдамал складууд баригдаха байна.

(ТАСС).

Арадай уран бэлигэй бүхэсоюзна харалга

ЗОНОЙ ЭДЭБХИ ДЭГЖЭЭГЭЭ

РЕСПУБЛИКА ДОТОР ҮНГЭРГЭГДЭҺЭН АРАДАЙ УРАН БҮТЭЭЛЭЙ БҮХЭСОЮЗНА ХАРАЛГЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

АСАГАЙ дээдын зургааннуудай шиидхэбэринүүдүндэһэлэн, КПСС-эй обкомой бюро, Буряадай АССР-ин Министрнүүдэй Совет, облсовет болон ВЛКСМ-эй обкомой бюро «Эсэгэ ороной хаалгын Агууехэ дайнда орсон арадай түйлаһан Илагшадай 40 жэлэй ойдо зорюулжа, арадай уран бүтээлэй Бүхэсоюзна харалгые Буряадай АССР-тэ үнгэргэхэ тухай» гаргаа 1983 оной ноябринин 9 баталан абаа бэлэй.

Энэ харалгын хэмжээ ябуулгаанудай гол түсэбүүдтэй зохиогдуулан, 1983 оной октябрьһаа 1985 оной май гаратар Республика доторнай гуша ябуулгууд эльдэб конкурснууд, шидэрнүүд, выставкнүүд болон бүсадшье хэмжээ ябуулгууд үнгэргэгдөө. Манай Республика дотор Бүхэсоюзна харалга 1983 оной октябрьһаа октябрь һараануудта яһала эмхэтгэлээр нэгэдэжэ, дээрэ хагдагша хугасаа соо хүн нютагуудаар, районуудаар, мүн Улаан-Удэ хотодо үнгэргэгдөө гэхэ. Улад оронай уран бэлиг бригадууд, Ленинүүдээр болон цех, студентүүдээр, соёлой байшангууд болон клубуудаар, эмхи зүйлнууд болон барилгануудаар үүр олоор харуулагдажа, хэлтыгөө шэнэ шатада хүргэхэ аргатай байба. Жэлэйдэ, профсоюзуудай зүйлэ энэ тоосоото харалгада 11 дээрэ 11 мянган хүнэ нэгэдүүлһэн эхэшүүлэй болон ухибүүдэй 543 коллектив хабаадалсаа юм. Илан Забайкалийн транспортна болгануудай профсоюзуудаа «Бурятавторемонт» гэжэ ходбэриин нэгэдэлэй Шэнэ-Эрэнэй заводой, «Новосретинскийн», Охин-Булагай совхозтай, Онохойн ЛПК-гай, Сэлэнгын ЦКК-гай, Байгалай мэлхэй баазын, авиационно болгосой шэлэй заводуудай клубна ухинүүдэй тоосоото концертэй үзэл сурталай уран һайханай дээдэ хэмжээндэ үнгэргэгдэ.

Буряад ороной Россин гүрэнэй һайн дурааараа ороһоор 1983 жэлэй ой нёдондо тэмдэглэгдэ һэн. Тэрээндэ зорюуулаһан арадай аман үгын шидэрнүүд ажалшадай һонирхол үүсхээ. Тэрэнэй түгэсхэлэй наадан Улаан-Удэ шадарай Этнографическэ музейдэ үнгэргэгдэжэ, республика дотор шалгаржа гарапан 24 эрхим ансамблиин арадай дуу, хатар һайн мэдэхэ 1000 гаран бэлигтэн шадабарыа харуулаа бэлэй. Эндэ урда мэтэ Забайкалийн, Бохоной-Куналэйн, Десятниковай, Тарбагатайн шэмээшэгүүдэй хоорнууд, ортонгуудай хатар, дуунай «Осикта» ансамбль, Хэжэнгын районой «Улаалзай», Улаан-Удын районой «Оронго», Түнхэнэй районой «Хэнгэргэ», Улаан-Удэ хотын «Уряал», «Магтаал» гэхэ мэтэ буряад фольклорой коллективүүд хэрагшад, шагнагшадай һайшаал магтаалда хүртөө юм.

Республика дотор «Нүхэр дуун» гэһэн телевизионно конкурс үнгэргэдэжэ, телевизор хэрагшадта 22 районой 1200 бэлигтэн, тэрэ тоодо ажалай болон дайнай 190 ветерануд шадабарыа харуулаа һэн.

Үнгэрһэн жэлэй май һарадa инструментальна хүгжэмэй һайндэр болоһон юм. Тэрэнэй конкурсдо буряад, ород арадуудай оркестрнүүд, ансамбльнууд, духовой оркестрнүүд болон гүйсэдхэгшэд — хамтадаа зуу гаран коллектив ургажа байгаа шадабарыа гэршэлэн харуулаа. Тэдэнэй репертуаршье янза бүриин һэн. Шэлэй заводой, нарин сэмбын комбинадай соёлой байшангуудай дэргэдэхи ухибүүдэй жэшээтэ оркестрнүүд, Зүүн Сибириин технологическа институтай, Хабанскын районой соёлой байшангай, медицинын училищиин ород арадай инструментүүдэй, хүгжэмэй училищиин, Хэжэнгын районой түбэй, мүн эндэхи Загаһатын соёлой байшангуудай, Захаминай районой Санагын соёлой комплексын буряад арадай инструментүүдэй оркестрнүүд олоной һайшаалда хүртөө юм.

Республика доторнай дуунай-инструментальна 235 ансамбль тоологдоно. Тэдээндэ 1200 хүн хабаадажа, бэлиг шадабарыа хүгжөөнэ, мүнөө үеын совет хатар, дуунай орёо аялгада һурана.

1984 оной харалгын программада уран һайханай коллективүүд «арадай» гэжэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө гурбан һара соо тэмсэһэн юм. Хэдэн жэл үдаагаар амжалтатай хүдэлмэрилжэ байдаг Хэжэнгын арадай театрай (режиссерынь С. Цыренова) шэнэ бүтээлнүүд һайшаалда хүртэхэ ёһоороо хүртөө.

Гусиноозерск хотын «Шахтер» гэжэ арадай куклын театр мүн лэ амжалтатайгаар хүдэлнэ. Тэрэнэй хүдэлмэридэ 60 гаран үхибүүд хабаадуулагдана.

Нютагай партийна органуудай, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй арадай уран бэлигтэнэй коллективүүдые дэмжэжэ, тэдээндэ түһаламжа үзүүлжэ байхада, ехэл аша үрэтэй гэжэ зарим коллективүүдэй дуй дүршэлһөө элирнэ. Жэшээлхэдэ, Хурамхаанай районой Гааргын уран һайханай коллектив нютагайнгаа ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө саг үргэлжын дэмжэлгэ, түһаламжа абажа байдаг. Тэрэнэй ашаар дурсагдагша коллектив республиканска харалгын үедэ, мүн урда тээньшье табигдаһан хэдэ хэдэн зүжэгүүдэйнгээ түлөө «арадай» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө юм.

Гааргын арадай театрые анхан эмхидхэжэ, тэрээндэ наадагшадай тоодо совхозой директор Г. Б. Шотхоев, эндэхи сельсоветэй түрүүлэгшэ Г. Б. Цыренов гэгшэдые онсолон тэмдэглэгдэмээр. Мүнөө үедэ түс коллективтэ 30 гаран хүн хабаадалсадаг. Тэдэнэр барандаа нютагай багшанар, хонишод, медицинын хүдэлмэрилэгшэд болон һурагшад байха юм.

Тиихэдэ Багдаринай, Нижнеангарскын, Кабанскын, Баргажанай, Хушуун-Үзүүрэй, Гильбэрын арадай театрнууд уран бэлигээ улам хүгжөөнэн байна.

Үнгэрһэн харалгын үедэ агитационно-уран һайханай жанр республика доторнай улам хүгжөө. Нютагуудаар үнгэргэгдэһэн агитбригадануудай конкурснуудта хамта дээрэ 3300 хүниие нэгэдүүлһэн 400-гаад коллектив шадабари бэлигээ харуулаа. Тэдэнэй 96 агитбригада районуудай түгэсхэлэй харалгада оруулагдаһан юм. Нютаг дээрээ ажалай шэнэ түрүү онол ара хэрэглэжэ, үйлэдбэриин хүчжэлтые түргэдхэдэг түрүү ажалшад тухай, мүн хүдэлмэридэ һаад тойбо ушарруулдаг баримтануудые элшэлһэн хурса программатайгаар конкурсдо хабаадалсаһан Сэлэнгын, Загарайн, Хэжэнгын, Зэдын районуудай түс тустаа «Колосок», «Стружка», «Бис», «Ровесник» гэхэ мэтэн агитбригадануудаа харалгын лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртөө юм.

Уран зураалгада, кинофотобуулгабарида дуратай 3000 хүн маһай республикада тоологдодог. Тэдэнэй 400 гараниинь республикын һайн дуратанай клубай бүридэлдэ оролсодог. Райондуда үнгэргэгдэһэн выставкуудта үрэн гартанай мянга шахуу зураг, графическа болон скульптурна хүдэлмэриинүүд олоной үзэмжэдэ табигдаа һэн. Харин Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейн залнуудта республиканска түгэсхэлэй выставкэдэ 115 авторай 250 хүдэлмэриинүүд шэлэгдэжэ асарагдаа юм. Тэрэнэй дүнгөөр 50 шахуу уралал бүтээлнүүд олондо һайшаагдажа, Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Бүхэроссия выставкэдэ Москва хото эльгээгдэ һэн.

Тиихэдэ республикын фотовыставкэдэ 84 авторай 215 фото-зураг шэлэгдэһэн юм. Мүнөө үедэ республика доторнай фото-буулгабари хэхэ хэрэгээр һонирходог 1644 хүн тоологдоно. Конкурсдо иланганаа Загарайн, Захаминай, Кабанскын, Хойто-Байгалай районуудай фотодо дуратайшуул, авиазаводой «Крылья», хүдөө ажахын институтэй «Нива» болон Улаан-Удын пионернүүдэй байшангай фотоклубууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаа гэжэ тэмдэглэмээр байна. Дээрэ дурсагдаһан фото-зураг уудһаа 27-ниинь Бүхэсоюзна выставкэдэ табигдаа һэн.

Манай республикада үнгэргэгдэһэн арадай уран бэлигэй Бүхэсоюзна харалгын программада уран һайханай коллективүүдэй түгэсхэлэй концертнүүд гол һуури эзэлһэн байна. Тэрэ хадаа байгша оной февраль-апрель һараануудта боложо үнгэрөө. 1985 оной март—апрель һараануудта республикымнай 24 район болон хото городуудта үнгэргэгдэһэн түгэсхэлэй концертнүүдтэ, хамта дээрээ 7 мянга гаран дуушад, хатаршад, хүгжэмшэд хабаадалсаа. Харин республикын түгэсхэлэй харалгада, тэрэ Улаан-Удэдэ апрель һарын 22—23-да болоо һэн, 1200 хүн үригдаһан юм. (Оперо болон баледэй театрай байшан соо, майн 8-да, Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёололой суглаанда хеһаадагшадта, «Тиимэһээл бидэ илаа һэмди» гэһэн уряа доро тэдэнэй зүгһөө үгтэһэн театрализованно баримтата ехэ концерт мартагдашагүй бэлэй. Тэрэшэлэн һайндэрэй үдэрнүүдтэ Улаан-Удын парк, талмайнуудаар уран һайханай коллективүүд улад зондо олон тоото концерт наада харуулаа, мүн республикын ипподром дээрэ «Илагшадай марш» гэһэн оборонно-спортивна һайндэр олониитые һонирхуулаа юм.

Үнгэрһэн Бүхэсоюзна харалгада ажалша коллективүүдһээ гадна үхибүүдэй уран һайханай бэлиг шадабариин үргэнөөр харуулагдаһаниинь мэдээжэ. Тэрээндэ хабаадалсаһан һурагшад, хүүгэдэй саадуудай багашуул һонирхолтойшье, удхатайшье олон тоото концертнэ программануудые, хатар-хүгжэмэй композициннуудые бэлдэһэн байна. Тиихэдэ «Эб найрамдал ходоо мандаг лэ!» гэһэн уряа доро эмхидхэгдэһэн республикын үхибүүдэй уран зурагай выставкэнүүд һонирхолтой ушар болоһон юм. Тэрээндэ 2500 гаран үхибүүдэй 4 мянган зураг бүтээлнүүд табигдаа. 1984 оной июнь һарада нэгэдэһэн республиканска выставкэдэ 500 гаран үхибүүдэй бүтээлнүүд шэлэгдэһэн юм. Тиихэдэ районуудта үнгэргэгдэһэн түгэсхэлэй харалгада 4000 эдир артистнууд хабаадалсаа бэлэй.

Бүхэсоюзна харалгын үедэ республикын клубна эмхи зургаануудаар уран һайханай коллективүүд эли бодо олошороо. Жэшээлхэдэ, байгша оной январийн 1-нэй байдалаар республикын клубууд болон соёлой байшангуудта 90 мянган хүн зониие хабаадуулһан 4723 уран һайханай коллективүүд хүдэлмэрилжэ байгаа. Энэ хадаа 1981 оной-хитой сасуулхада, 1,5 дахинаар олошорһон болоно. Тус харалгын ашаар улад зониие соёлой талаар хангалга эридэ-эр һайжаруулагдаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Юуб гэхэдэ, уран һайханай коллективүүдэй хүсөөр 23459 концерт, зүжэгүүд табигдажа, тэдэниие 2 миллион 376 мянга шахуу хүн зон хүжарлан хараһан байна бшуу.

Арадай уран бүтээлэй харалгын үедэ уран һайханай коллективүүдэй материальна үндэһэ һууришье нилээд һайжараа. Энэ гүрэн түрын удха шанартай хэмжээ ябуулгые хаа хаанагүй бэелүүлхэ хэрэгтэ партийна, совет, профсоюзай болон комсомолой организацинууд бага бэшэ эмхидхэлэй, зохёохы ажал хүдэлмэри ябуулаа юм. Тиихэдэ республиканска, районуудтахи болон городуудтахи эмхидхэлэй комитедүүд арадай уран бэлигэй хүгжэлтэтэй холбоотой асуудалнуудые олоор, саг соонь шиидхэжэ шадаа.

Д. ЦЫРЕМПИЛОВ.
КПСС-эй обкомой соёлой таһагые даагша.

ҺУРАГШАДАЙ ЗУНАЙ АМАРАЛТА

ТҮРЭЛ СОВХОЗДОО ТУҺАЛНА

Һуралсалай жэлэй дүүрэһые тэмдэглэн дохёолһон хонхын хонгёо абяанай зэдэлэмсээр, Хойто-Голой дунда һургуулида һурагшадай дүрбэдэхи четвертиин үедэ хүдэлхэ ажалай звенонууд бүридхэгдэбэ.

Эндэ 6-дахи, 7-дохи классуудай ерээд һурагшад 20 гектар газар дээрэ куузику ургуулна. Эдиршүүлэй звеное һургуулиин багшанар В. Ж. Мунконов, Р. Д. Нимаев, Л. Б. Шаракшанова гэгшэд хүтэлбэрилнэ.

Үбһэ болон малай бусад тэжээл бэлэдхэлгэдэ ахамад классуудай 20-ёод һурагшад хабаадалсаха. Тэдэнэр 150 гектар сабшалан дээрэһээ үбһэ хуряаха. Тэрэ звеное багша Ч. А. Маншеев хүтэлбэрилхэ юм. Мүнөө энэ звеногой гэшүүд һургуули шадараа заһабарилгын ажалда хабаадана.

Ахамад классуудта һурадаг басагад 2 гектар газар дээрэ элдэб янзын овощ ургуулжа байна. Эдэ бүгэдэ ажалаараа үхибүүд Туранайнгаа совхозой халуун хаһада туһа хүргэжэ, КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он), апрелийн (1984 он) Пленуммуудэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула эдэбхи хэшээлээ элсүүлнэ гэшэ.

ЭДИР НАЙМААЛАГШАД

Игаабари дулаан үдэрнүүдтэ үглөөнэй 11 сагһаа үдэшын 4 болотор Хэрэн тосхоной «Универмаг» магазинай газаа түхеэрэгдэһэн столнууд дээрэ эд бараан худалдагдана.

Наймаалагшадынь — эдир залуунууд. Тэдэнэр хадаа Хэрэнэй дунда һургуулиин 9-дэхи «а» классай һурагшад гэшэ. Һургуулиин реформын зрилтэһүүдээр нуралсалай үедэ- эд бараа худалдалгын хэшээлнүүдые багша Лариса Петровна Трайдакова үнгэргэдэг һэн. Мүнөө ажалай четвертиин үедэ басагад хоёр недепиин туршада практика гаража байна. Эдэнэр нэгэ недели соонь эд бараа, нүгөө неделидэ — эдеэ хоол наймаалжа, һуралсалдаа абаһан эрдэм мэдэсээ батадхаха байна. Эндэ Туяна Улукшонова, Надя Шалагина, Света Ангаскиева, Света Кистенева болон бусад — 14 басагад худэлжэ байнхай. Нүгөөдэ 9-дэхи «б» классайнь басагад эдеэ хоол худалдаха талаар практика гарана. Хэн мэдэбэ, һургуулияа дүүргэһэ- нэйнгээ һүүлээр эдэ басагад районой магазинуудай наймаалагшад болохо аалам.

Ж. ЮБУХАЕВ.
Түнхэнэй район.

Фоторепортаж

НЮДЭ АРГАЛАГШАД

Түрэл хотымнай 7-дохи поликлиникын врач-окулист Фёдор Егорович Попов, медицинскэ сестра Тамара Андреевна Непомнящих хоёрой худэлмэри ехэ харюусалгатай. Тэдэнэй худэлдэг кабинедэй үүдэндэ эртэ үглөөнһөө эхилээд хүнүүд олоор харагдадаг. Эндэ гансашье Улаан-Удын ажалшад ерэжэ, нюдэеэ шалгуулдаг, аргалуулдаг бэшэ, мүн республикымнай дутын районуудһаа хүн зон ерэдэг юм.

Долоон хоногтоо нэгэ-хоёр дахин үүдэнэйнь газаа талада «Операционно үдэр» гэһэн соносхол үглөөнһөө үлгөөтэй байдаг. Иимэ үдэрнүүдтэ больницын коридор соошье шэмээгүй, аалин байдал тогтоһон мэтээр үзэгдэдэг. Арбаад жэлэй туршада эндэ үбшэнтэнэй нюдэ аргалжа байһан Фёдор Егорович өөрынгөө туһалагша Тамара Андреевнатай ямаршье хүшэр операци хэдэг, ямаршье бэрхэшээлтэй тунхаридаггүй юм. Эдэнэр жэл бүри 200 гаран операци хүнүүдэй нюдэндэ хэжэ, тэдэндэ нара харуулһан байдаг.

— Хүнэй нюдэн гээшэ эгээл нангин юумэн. Ямар нэгэн гэнтын аюулаар гү, али үбшэндэ нэрбэгдэн харэхаяа болиһон хүнүүдэй ерэхэдэнь тэдэниие аргалжа, түргэн лэ нара харуулһайб гэжэ бодомжолдогбш. Алтан дэлхэйн арюун шэмэг шарайе хүн бүхэн хаража баясажа ябаг лэ! Энээнэйл түлөө бидэнэр бүхы шадалаараа оролдонобди, оролдохошье уялгатайбди, — гэжэ врач-окулист Фёдор Егорович Попов хөөрэнэ.

Үнэхөөрөөшье, Фёдор Егорович ёһотойл нара харуулдаг хүн гээшэ. Тэрэнэй, мүн Тамара Андреевнагай оролдолго, бэлиг шадабари тухай һайн һайхан үгэнүүд саг үргэлжэ эздэлжэл байдаг.

П. БУРМАКИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Ф. Е. Попов Т. А. Непомнящих хоёр операци хэнэ. 2. Үбшэнтэндэ нюдэнэй шэл тааруулна.

Авторай фото.

Социализм ороныуудаар

СОВЕТ МЕДИЦИНЫН ТҮЙЛАЛТАНУУД

СОФИ. Совет эрдэмтэдтэй болон мэргэжэлтэд-медигүүдтэй эрдэм ухаанай талаар бэелүүлэгдэдэг харилсаа холбоон, совет баян дуй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэлгэ хадаа Болгариин медициные амжалтатайгаар хүгжөөхэ шухала эрхэ нүхэсэл болоно. Совет медицинын эрдэм ухаанай долоон хоногой нээлтэ дээрэ үгэ хэлэхэдэ, Болгариин медицинскэ академиин ректор А. Малеев иимэ бодолые онсолон тэмдэглэгдэв.

Долоон хоногой үедэ элүүрые хамгаалгын совет болон Болгар хүдэлмэрилэгшэд хөөр ороной эрдэм-шэнжэлгын институдууд болон медицинскэ академинүүдэй хоорондохи харилсаа холбооной байдалые хаража үзэхэ, хүдэлмэриингөө дуй дүршэлөөр, мүн тэрэшэлэн хамтын шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүдээр хуваалдаха юм. Софида, Плевендэ, НРБ-гэй бусад городуудта элитэ совет мэргэжэлтэд хирургиин, онкологиин, ажалай ариг сэбэрэй болон мэргэжэлтэй холбоотой үшэнгүүдтэй тэмсэлэй талаар туйлагдаһан амжалтануудтай олониитые танилсуулха байна.

БИОГАЗАЙ ТУҺАЛАМЖААР ЭЛЕКТРЫН ЭЛШЭ ХҮСЭН ҮЙЛЭДБЭРИЛЭГДЭНЭ

БУХАРЕСТ. 1984 оной эсэстэ Румынида биогаз хэрэглэжэ, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ 1180 гаран тухэрэлгэ ашаглалгада оруулагдаад байгаа. Энэнь 50 мянга гаран тонно условно түлишэ алмаха арга олгоо. Мүнөө үедэ орсн дотор эрдэм-шэнжэлгын 15 институт биогазай туһаламжаар электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ арга шэнжэлжэ байдаг. 1986—1990 онуудта тэдэнэй бүтээһэн хэрэгсэл тухэрэлгэнүүд худөө ажахын кооперативуудта, госхозуудта, уһа сэбэрэлгын станцинуудта тодхогдохо юм. Ерэхэ табан жэлэй эсэс тээшэ биогаз, наранай элшэ хүсэ хэрэглэжэ, үйлэдбэрилэгдэдэг дулаанай болон электрын элшэ хүсэнэй хэмжээн 5,4 миллион тонно шахуу болохо юм.

ВЕНГРИДЭ ТҮМЭР ХАРГЫ ХҮГЖӨӨГДЭНЭ

БУДАПЕШТ. Венгриин хойто хубида Вац Асод гэжэ хотонуудые холбодог түмэр зам электрижүүлэгдэжэ дүүргэгдэнхэй. Энэ шухала объектые ашаглалгада оруулһанай ашаар ашаа зөөлгын өөрынь үнэ сэн нилээд хороогдоһон. Арадай ажахын болон гадаадын оронуудта эльгээгдэхэ шухала ашаа зөөдог хүндэ ашаанай поездууд түргэнөөр ябадаг болоһон байна.

Түмэр замуудые электрижүүлгэ хадаа түгэсэжэ байгаа табан жэлдэ эндэхи түмэр замуудые хүгжөөхэ гол шэглэлнүүдэй нэгэниинь болонхой. Венгриин урда хубидахи промышленна ба соёлой томо түб болохо Печ хототой Будапештые холбоһон лини энэ талаар эгээл томо барилга юм. Мүнөө энэ түмэр замаар час соо 100 километр ябадаг экспрессүүд гүйлгэдэг болонхой.

ЗАГАҺА ОЛЗОБОРИЛГЫН ШУХАЛА АСУУДАЛНУУД ЗҮБШЭН ХЭЛСЭГДЭБЭ

ХАНОЙ. Вьетнамай олзоборилгошод хэдэн зуугаад мянган тонно загаһа, краб, жэл бүри хүн зондо эльгээдэг юм. Тиибэшье «далайн хэшэг» улам ехээр хэрэглэгдэнэ. Загаһа олзоборилгын асуудалнуудаар эндэ боложо дүүрэһэн республиканска конференци дээрэ һалбариие саашадань хүгжөөхэ зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдэв.

СРВ-гэй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Во Нгуен Зиап үгэ хэлэхэдээ, загаһанай баялигуудые ашаглан хэрэглэхэ талаар Советскэ Союз республикада ехэ туһа хүргэнэ гэжэ онсолон тэмдэглэһэн байна. Һая дүүрэһэн вьетнам-совет хамтын научна экспедици далайн өөрые шэнжэлэгдэдэ шэнэ шата болоо юм. Мүнөө үедэ СРВ-гэй загаһа олзоборилгын флот гол түлөө ороной эрье шадарай уһанда загаһа агнадаг. Загаһанай олзоборилогдодогүй газарта загаһанай нөөсэнүүдэй бии байһые тодорхойлхо зорилго энэ экспедици урдаа табиһан байгаа.

Хоёр һарын рейсын үедэ далайн өөр шэнжэлэгдэһэн, зурагуудынь буулгагдаһан байгаа. Совет научно-бэдэрэлгын «Шантар» гэжэ судна дээрэ СССР-эй болон СРВ-гэй бүлэг эрдэмтэд, мэргэжэлтэд шухала научна мэдээнүүдые абаһан байна. Тодорхой гүнзэгыдэ үнэтэ загаһанай горитой нөөсэнүүд бии гэжэ тодорхойлогдоо.

ХАМТАДХАЛГЫН ЗАМААР

ХОШИМИН. Тэйнинь хадаа худөө нютагуудта хамтадхалгые түгэсхэһэн Вьетнамай урда хубидахи дүрбэдэхи провинци болоно. Таряашадай бүлэнэрэй 88 процентнь ажалаа хамтаараа эрхилдэг болоо. Энээнэй урда Меконгын адагтахи Тьеңзянг болон Бенче провинцинууд, мүн тэрэшэлэн Хошимин город шадарай районууд хамтадхагдаһан юм. Вьетнамай урда хубида худөөгэй ажалшадай 67 шахуу процентнь үйлэдбэриин бригадануудаа болон кооперативуудта хамтадхагдаа, гэжэ СРВ-гэй ЦСУ мэдээсэһэн байна.

(ТАСС).

АЮУЛГҮЙН СОВЕДЭЙ ДОКУМЕНТ БОЛГОГДОН...

НЬЮ-ИОРК. Коста-Рикэтэй хилэ шадархи районой шахардуу шанга байдалые усадхаха талаар шэглүүлэгдэһэн Никарагуагай шэнэ үүсхэл тухай Никарагуаһаа ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Хавьер Чаморро Мора мэдээсэбэ. Тэндэхи байдалые байра дээрэнь шалгахын тула ойрын сагта тусхай делегацие эльгээхэ гэһэн Контадорско бүлэгэй гэшүүдтэ оруулагдаһан дурадхал тухай тэрэ Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшын нэрэ дээрэ эльгээһэн бэшэг соогоо уласхоорондын эмхидэ мэдээсэһэн байгаа.

Никарагуагай ба Коста-Рикын хоорондохи харилсаае муудхаахые оролдожо байнан, никарагуан арадта эсэргүүгээр США-гай правительствын үүдхэһэн эсэргэг түримхэй даже сагааруулхын тула зорюута хёмороо зүришэлдөө үүдхэжэ байнан хүлһэншэдэй хүсэнүүдэй Коста-Рикын газарые хэрэглэһэнһээ уламжалан, хоёр ороной хоорондо хёмороо зүришэлдөөн гараһан байгаа гэжэ Аюулгүйн Соведэй документ дотор заагдана.

АМГАЛАН ТАЙБАН БАЙДАЛ ХАНГАХА

НЬЮ-ИОРК. Замбуулинай дайдада амгалан тайбан байдал хангаха, тэрэниие сэрэгэй эзэрхэг түримхэй добтолгын газар болгохо гэһэн, балмад гүсэбүүдые зайсуулха талаар замбуулинай дайдые амгалан тайбан зорилготойгоор хэрэглэхэ тушаа ООН-ой комитедэй сесси дээрэ үргэлжэлһэн юрэнхы хөөрэлдөөн элирхэйлэн харуулна.

Замбуулинай дайдада буу зэбсэг гаргажа, тараалые зайсуулан сараха, газар дээрэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые өүтээлгые болоулха гэгшэ мүнөө үеын түбхын түрүүшын зорилго болоно гэжэ ГДР-эй түлөөлэгшэ Роберт Кнут мэдэүлбэ. Эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүд энээнэй түлөө тэмсэнэ. Ушарынь гэхэдэ, замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые гаргалга бултанда ядерна дайнай аюул тохёолдуулна бшуу. «Одото дайн байлдааануудай» программые далдалан нюухые һэдэхэдээ, ямаршье хэйнэлтэгүйгөөр ядерна зэбсэгээр түрүүлэн добтолхо аргатай болохые тэдэнэй авторнуудай оролдожо байнаниинь элитэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Болгариһаа ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Борис Цветков үгэ хэлэхэдээ, Советскэ Союз түрүүтэй социалис гүрэнүүд замбуулинай дайдые амгалан байдалай зоно болгохын түлөө тэмсэнэ гэжэ мэдүүлбэ. Дэлхэй дээрэхи ажамшаралда аюул тохёолдуулһан США-гай харата муухай түсэбүүдые зайсуулан сарахын түлөө тэдэнэр ехэ оролдолго гаргана.

Замбуулинай дайдые буу зэбсэгһээ сүлөө байлгахын түлөө Филиппинын түлөөлэгшэ Луис Морено Сальседо, Колумбиһаа ерэһэн Эрнесто Родригес Медина уряалоа. Замбуулинай дайдада буу зэбсэг гаргуулхагүйн тула бүхы хүсэлэл оролдолгонуудаа элсүүлхэ гэшэ бүхы хүнүүдэй гол зорилго болоно гэжэ Хорхе Гарсиа (Аргентинэ) тэмдэглээ. Тусхайбал, зургаан гүрэнэй ба правительствын толгойлогшонорой Делидэ баталан абаһан декларацин замбуулинай дайдые амгалан тайбан байлгаха шухала гэжэ тэмдэглээ һэн.

ООН-ой Генеральна Ассамблеин шиидхэбэри дотор табигдаһан энэ зорилые өөлүүлхэдэнь, США болон НАТО-гай талаар тэдэнэй партнернуудай комитедтэ оэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулжа байнынь США-гай, ФРГ-гэй ба Англиин түлөөлэгшэдэй хэлэһэн үгэнүүд элирхэйлэн баталба.

КПЧ-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

ПРАГА. Чехословакиин Компартиин ЦК-гай Пленум эндэ нэгэгдэбэ.

КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Густав Гусак Чехословакиин Компартиин эзэлжээтэ XVII съездые зарлаха, тэрээндэ бэлдэхэ тухай КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй мэдээсэлые Пленум дээрэ хэв.

ШАГНАЛНУУД БАРЮУЛАГДАБА

ПАРИЖ. «Норманди — Неман» гэжэ авиационно полкын французна ветерануудта Эсэгэ Ороной Хамгаалгын дайнай I ба II шатын орденуудые, «1941—1945 онуудай Эсэгэ ороной хамгаалгын дайнда туйлагдаһан илалтын дүшэн жэл» гэһэн ойн баярай медаль барюулалгын баяр ёололл Францидахи СССР-эй посольство соо болобо. Фашис Германитай тэмсэлдэ эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһанайнгаа түлөө, фашизмые илаһаар 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, эдэ шагналнууд тэдэнэртэ олгогдоһон байгаа.

Дайнай ветерануудай совет комитедэй делегаци, Франциин Эсэргүүцэлтын хүдэлөөндэ хабаадагшад, «Франци — СССР» гэжэ бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэд, Франциин политическэ ба нийтын элитэ мэдээжэ ажалябуулагшад, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командованиин түлөөлэгшэд энэ баяр ёололдо хабаадалсаа.

СССР-һээ Францида байдаг элшэн сайд Ю. М. Воронцов шагналнуудые барюулба.

Совет шагналнуудые барюулалга хадаа авиаполкын эзэргэнүүдтэ дайлалдаһан хүнүүдтэ ехэ нэрэ хүндын хэрэг болоно гэжэ Советскэ Союзай Герой, «Норманди—Неман» гэжэ авиаполкын урдын летчигуудай нэгэдэлэй президент Ж. Андре баяр ёололл дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Совет шагналнууд хадаа байлдааануудта унаһан манай полкын бүхы гэшүүдэй дурасхаалые ёололн хүндэлжэ байнан ушар болоно гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Дайнай уршаг түбэгүүдэй даб гагдахагүйн тула аргатай бүхы юумээ хэхые французз ветерануудшиидэнхэй байнаа мэдүүлнэ гэжэ Ж. Андре хэлээ.

Совет шагналнууд бидэнэртэ онсо удха шанартай юм гэжэ «Норманди—Неманэй» ветеран, генерал Г. де Сен Марко ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ. Энэ хадаа хамтын дайсанда эсэргүү манай тэмсэлдэ совет болон французз арадуудай аха нүхэсэл тухай совет хүнүүдэй һайнаар һанажа ябадагые элирхэйлэн гэршэлһэн ушар болоно гэжэ тоолонобди.

ШЭНЭ ПАРЛАМЕНТЫН ТАНГАРИГ

АФИНА. Июнийн 2-то болоһон һунгалтын үедэ һунгагдаһан ороной парламентын шэнэ бүридэлэй тангаригаа үгэлгын ёололл Афинада болобо. Бүхэгрецийн социалис хүдэлөөн гэдэг хүтэлбэрилхы партийн (ПАСОК) депутадуудай оруулһан парламентын үүргые дээшэлүүлхэ ба республикын президентын эрхэ түлөөлэлгэнүүдые хизаарлаха тухай хуулиин проектдэ эсэргүүгээр хархис хүсэнүүдэй харата ябуулгануудые үүдхэнэнһээ уламжалан, орон доторхи политическэ байдалай орёо түгшүүрилтэй болохсдо, энэ һунгалта үнгэргэгдөө һэн.

Женевэдэхи заседани

ЖЕНЕВЭ. Ядерна ба замбуулинай буу зэбсэгүүд тушаа эндэ үнгэргэгдэжэ байнан совет-американ хөөрэлдөөнүүдэй үндэһөөр замбуулинай буу зэбсэгүүдээр бүлэгэй заседани болобо.

МҮНӨӨ ҮЕЫН ШУХАЛА ЗОРИЛГОНУУД

СТОКГОЛЬМ. Социалис интернационалай бюрогой заседани Швециин нинслэл хотодо нээгдэбэ. Социинтернын түрүүлэгшэ В. Брандт тэрэниие нээгээ. Социал-демократическа ба социалис партинуудай 30-аад делегаци заседанида хабаадана. Тэдэнэр уласхоорондын хэдэн асуудалнуудые, тэрэ тоодо Дүтын Зүүн зүгтэхи, Африкын урда хубидахи, Түбэй Америкын оронуудтахи байдалые, мүн дэлхэйн экономикын асуудалнуудые хаража үзэхэ байна.

Швециин социал-демократическа хүдэлмэришэнэй партийн түрүүлэгшэ У. Пальме үгэ хэлэхэдээ, эб найрамдалай ба буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахын түлөө тэмсэлэй асуудалнууд Социинтернын ажал ябуулгада шухала һуриннуудай нэгые эзэлдэг юм гэжэ тэмдэглээ. Буу зэбсэгүүдэй, нэн түрүүн ядерна зэбсэгүүдэй айхабтар ехэ нөөсэнүүдэй хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ аюул тохёолдуулжа байхадань, энэ ажал ябуулга онсо удха шанартай болоно. «Ядерна буу зэбсэгээр айлган һүрдөөхэ» гэһэн доктрина аюулгүй байдалые хангажа шадахагүй. Ядерна дайнай аюулые тохёолдуулха бэшэ, харин бүгэдэ нийтээрээ буу зэбсэгүүдээ хуряаха ёһотойбди. Энэ хадаа бүгэдэндэ ашатай түпатай байха юм гэжэ У. Пальме мэдүүлбэ.

Буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгын дэбэргэгдэжэ байха үедэ дэлхэй дээрэ орёо тү

АГУУ ИЛАЛТЫН 40 ЖЭЛ

МАРТАГДАШАГҮЙ ПАРАДУУД

— Мүнөөдэр, июнийн 22-то, энэмнай тэбхэр лэ 44 жэлэй саана болоҺон үшар гээшэ Һэн,— гээд Павел Васильевич Бранчуков халта бодолгото болоҺоной удаа,— маанадые, банкын хүдэлмэрилэгшэдые, тэрэ үглөөнэй 6 часта сошордуу треевогоор ажалдамнай дары дуудаа Һэн,—гэбэ.

— Хаана байдаг Һэмта, тиихэдэ?

— Тэрэ үеын Омско областийн Аромашевскэ райондо Гүрэнэй банкын бухгалтер зиндаатай, арбан зургаа хүрөөгүй ябагдаа. Мүнөө Һанахада — эдирхэн лэ ябагдаа байна. Теэд «саг—сагтаа, сахилза — хүхэдөө» гэдэгэй ёһоор, тэрэ үдэрэй эртэ үглөөгүүр «дайн эхилбэ» гэжэ дуулахадаа, хүн бүхэмнай хэнэн, даалгагдаһан ажалдаа улам харюусалгатай, ханалгатай болоо Һааб даа. Банкынгаа ажалай хүлеэгдээгүй операцинуудые дары дүүргээд, сэрэгтэ татагдажа эхилһэн зоной ажалай түлөөһые тэрэл үглөөнэйнгөө 10 сагһаа хубаарилжа эхилээ Һэмди,— гэжэ тэрэ дурсан хөөрэнэ.

Дайнай эхилһэн түрүүшын үдэрнүүдһээ захалжа, Павел Бранчуковтой суг худэлдэг эрэшүүл сэрэгтэ татагдажа, хэдэ хэдэн басагадшье Һайн дурааараа фронт мордобо. Тиимэһээ үлэһэн зоной ажал хэрэг үдэр соогоо дүүрэдэггүй, үдэшэндөөшье үргэлжэлдэг, орой Һүни боложо, банк соогоо хонохошье ушар олон үзэгдэдэг Һэн ха. Юуб гэхэдэ, ехэ хэмжээнэй мүнгэн жасын орошо, гарашые тооложо тодорхойлхо, тэмдэглэхэ, бэшэхэ мүнөөнэйхидэл оньһон түхеэрэлгэнүүдэй үгы байһан дээрэһээ, тэдэ бүгэдые гараараа хэхэ ушартай байгаа. Юрэдөөл, дайнай эхилһэн хоёр жэл соо Павел хүбүүн өөрынгөө уялгата ажалай хажуугаар, район соогуураа морёор гүйлгэжэ, сугларһан мүнгэнэй кассануудые хуряадаг, банкынгаа болон госпиталийн түлеэ бэлдэлсэдэг, мүн моридойнгоо үбһэ тэжээл абалсадаг бэлэй. Гадна ороной баруун нютагуудһаа нүүлгэгдэһэн заводуудай барилгада хабаадалсадаг байгаа.

1943 оной эхеэр 17 наһатай Павел Бранчуков армида абтажа, десантна сэрэгэй эзэргэдэ албаяа үргэлжэлүүлээ Һэн.

— Бишье тэрэнэй эзэргэдэ абтахадаа, Һөөл баярлаа Һэм. Юуб гэхэдэ, мүн лэ банкын хүдэлмэрилэгшэ ябаһан Анатолий ахамни десантник болоҺон байгаа. Тиигээд лэ тэрээнтээ, магад, ушаржа, авиациин албанда ами нэгэн ябаха Һаа, гүбди гэжэ аргашеүгүй Һанагдаа Һэн,—гээд бодолгото болоно.

— Уулзаха арга болоогүй Һэн гү?..

— Үгы даа... Гэбэшье 40 гаран жэл үнгэрһэн хойно Днепропетровско областийн Криворожско районой Надеждовкэ гэжэ тосхондо табигдаһан гранит хүшөө дээрэ тэрээнэ нэрэ обогыень хараха аргатай байгааб. Дурсагдагша багахан тосхонийе сүлөөлхэ шанга байлдаанай үедэ маһай ороной аха дүү арадуудай табан үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд, түсхайлбал: узбек, таджик, татар, украин, ород— хамтадаа арбан үзүүр хүбүүд эрэлхэг зоригтойгоор ушаһан байгаа. Дурсагдагша нютагай дунда Һургуулиин пионернүүдэй аша туһаар бидэ түрэлхидынь хани нүхэрэйнгее, эсэгынгээ, ахынгаа хуби заяае олон жэлэй үнгэрбэшье, мэдэжэ, сэдьхэлдээ омогорхон, дурасхаалыень сахижа үлэхэ баатай болообди.

— «Энэ нютагые сүлөөлэсэхын түлөө ами наһаяа дэмы үгөөгүйш, Анатолий ахамни. Надеждовкэ тэрэ сагта шинии үзэгшэдэл, һолоомон хушалтатай, арбаад гэрхэнүүд бэшэ болоо. Энэмнай алим, үзэм жэмэсүүдээр алиш тээшээ недхаһан саадууд соо умбажа, хирпиисэ томо байшангуудай сонхоор нара, ногоо тодоҺон, үнэр баян һуурин байнал. Энэ нютагай «Горняк» гэжэ совхозой олзо оршоно хэдэн миллион ом байна. Эндэхи һургуулиин ойдон соо мүнөө сагай һонор үетэн шинии нэрые сахин дурданал. Һайн гэр бүлэтэйш, Анатолий. Хамтаржа, хахад жэл ссол ханилан һууха хубитай байһан инаг нүхэршни мүнөөшье шамаяа шаналдаг. Харин шинии хараха, үзэхэ хубигүй байһан хүбүүншни шамаараа омогорходог, мүнөө тэрэ 45-яа гүйсэбэ. Аша басаганшни ажабайдалайнгаа хубиин замда гаранхай. Шинии мунхэ нойрые сахижа байһан энэ хүшөөдэ тэдэ хоёршни ерэжэ һүгэдөө Һэн.

Харин аминиигээ сэдьхэлдэ, хайрата ахамни, Һайхан жэшээ болон мунхэрөөш. Бишни баһал шамдаал адли десантна сэрэгта алба хэжэ, фронт дээрэ ябааб. Дүшэн табан оной эгээн лэ гайхамшагта жагсаалда — Илалтын парадта хабаадалсааб. Шинии, шам шэнги зоной арюун дурасхаал— манай зүрхэ сэдьхэлдэ хэтэдээ байхал!»— гээд, ахынмни эрэлхэг габьяае хүндэлжэ, Һайхан сэсэгүүдые олоор таряад, арюуханаар харуулалагдажа байдаг хүшөөгэйнь дэргэдэ удаан зогсоходо, энэ амгалан оршоҺон он жэлнүүдэй тоссооншье мэтээр, таягдашагүй ерээдүй тээшэ хандаһан тангаригшье мэтээр ахынгаа хүүртэ шэбшэн хэлэжэ байгаа Һэм. Энэ Һанал бодолҺоо унгитай Һайшаал баярайнгаа үгэнүүдые Надеждовкэ нютагай улад зондо, тэндэхи Һургуулиин эдир үетэндэ зорюулжа, нёдондо «Праада» газетэдэ бэшээ Һэм. «Дайн тухай бэшэгүүд» соо тэрэм толилогдоо бэлэй,— гэжэ Павел Васильевич дарууханаар хөөрэнэ.

Павел Бранчуковой алба хэҺэн Агаарай табадахи десантна бригада Днепр мүрэн шадарай үсэд шанга байлдааануудта хабаадалсаа юм. Илалтаяа тэрэнэй баруун эрьедэ гаража, дайсадые саашань даран намнаха, түхеэрэлгын газар эзэмдэхэ хэрэг хүшэр байгаа. Гэбэшье десантна бригадынхидай мундуу сохисо Воронежско фронтын сэрэгшэдтэ ехэл туһа боложо дайсадай эсэргүүсэлтэ Һамиа сохигдоод, Днепрһээ саашаа этэгдэн дарагдажа эхилээ Һэн. Павел Бранчуков дайшалхы нүхэдтэеэ хамта үдэр, Һүниин добтолгонуудта хабаадалсажа, илангаяа дайсанай ара талада парашюдаар 200-гаад дахин хаягдаһан байха. Дайшалхы габьяагэйнгаа түлөө тэрэ хэдэ хэдэн орден, медальнуудаар шагнагданхай.

— 1945 оной июнийн 24-дэ агаарай-десантна сэрэгэйхидые түлөөлэлсэжэ, Улаан талмай дээрэ үнгэргэгдэһэн Илалтын парадта хабаадалсаһамни үе наһандам мартагдашагүй юм,— гэжэ Павел Васильевич омогорхон дурсана.

Бүгэдэ арадаймнай Һүр жабхалангай гэршэ болоҺон тээ парадта Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуурхэ дайнай арбан фронг бүхэнҺөө суглуулагдамал нэгэ-нэгэ полк, мүн московско гарнизоной сэрэгшэд хабаадалсаһан байгаа. 19000 хүнэй тэрэ жабхаланта жагсаал июнийн дулаахан, бороо соо, хоёр час тухай саг соо үнгэрһэн байгаа. Юрэдөөл, арад зоноймнай хэмгүй ехэ баярые огторгой-байгаалишье ана-мана хубаалдалсан, дулаахан нулимсаа дуһаажа байхадал гээ Һэн ха. Павел Бранчуков бусад нүхэдтэеэ хамта парашюдаа үргэлөөд, «ЗИС-5» түхэлэй 50 машина дээгүүр хубааржа һуунхай, Мавзолейн урдуур гараһан байгаа.

1950 ондо гвардиин старшина нэрэ эзэргэтэй сэрэгэй албанһаа бусаһаар хуушан ажалдаа ороо, мүнөөшье Буряадай Гүрэнэй банкые эрхилэгшын орлогшоор хүдэлмэрилжэ ябана. Дайнһаа болоо, Һуралсалаа таһалдуулһан энэ нүхэр хүдэлмэришэн залуушуулай удэшын дунда Һургуули дүүргээд, түрүүшээр Казань хотын учетно-кредитнэ техникум, удаань тэндэхил финансово-экономическа институт дүүргэһэн байгаа.

— Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ үзэгдөө, дуулдаагүй ехэ хохидолтой дэлхэйн хоёрдохи дайн дарагдаһаар 40 жэл үнгэрбэ гээшэ. Энэ үе соо манай үри бэенэр ургаа. Миниишье гурбан хүбүүд армиин албанда ябажа ерээд, эрдэм Һургуулияа үргэлжэлүүлжэ, мэргэжэлтэй болонхой. Манай хүбүүдэй амгалан сагта албаяа түргэн болзороор түгэсхэһэндэ бишье, дайнай ветеран, хэмгүй баяртайб. Гурбан ашанарнишье саашадаа сэлмэг тэнгэриин наран доро жаргаһатай үдэһэй гэжэ сэдьхэгшэб, — гэнэ.

Байгша оной майн 9-дэ, Илалтын 40 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулагдаһан, Улаан талмайн түүхэтэ парадта П. В. Бранчуков хабаадалсаха баһал золтой байба. 1945 оной жагсаалдэ Улаан талмай дээгүүр омог дорюунаар жэгдэхэн гараһан дайнай 150 ветеран энэ парадта үригдаа юм. Тэдэнэр бултадаа тэрэ үеын бүхы түрэлэй сэрэгүүдэй түлөөлэгшэд, мүн сэрэгэй бүхы нэрэ зэргэнүүдтэйшье байба. Жэшээлхэдэ, 15 генерал, 72 офицер болоод юрын, мүн сержантска составай 77 ветеранууды «Подмосковье» гэжэ үзэсхэлэнтэ Һайхан газарта оршодог амаралтын байшанда байлгаба. Москва шадарай салуу талмай дээрэ жагсаалда ябаха Һорилгонуудаа гарадаг байгаа. Дайнай дүүрэһээр 40 жэлэй үнгэрһэн хойно, тэрэ үеын хатуу шанга тулалдаануудта абгаһан шарханууддаа олохон ветерануудай бэе махабад шархирдаг, яншадаг Һаабза Энээн тушаа буурал генерал, маршалнууд ходо ерэжэ, аха, эсэгэ мэтээр анхаржа, асуужа байдаг Һэн. Теэд ветерануд Агуу Илалтын алдарта ойн парадта үшөө дахинаа гараха хүндэтэ эрхэеэ омогорхомоор хүсэлдүүлжэ шадаа юм.

— Парадай эхилхын урда үдэрнүүдтэ маниие хэдэн дахин Улаан талмайда асаржа, Һорилгын жагсаалнуудые үнгэргэдэг Һэн. Энэшье ушар бидэндэ наһан соомнай Һэйханаар Һанагдаха,— гээд Павел Васильевич уярһан шэнжэтэй Һууба.

Хүлеэгдэһэн майн 9-нэй үдэр хүрэжэ ерэбэ. ССР Союзай Оборонын министерствын тусхай жэшээтэ оркестрэй зэдэлгэһэн Һүр жабхаланта хүгжэм доро 15 хүнэй шеренгэтэй 150 хүнҺөө бүридэһэн ветерануудай бүлэгүүд В. И. Ленинэй Мавзолейн трибунын урдуур дорюун жэгдэ алхамаар дабшажа эхилээл. Түрүүшын бүлэг Советскэ Союзай Геройнуудһаа, удаань Дайшалхы Алдар Солын орденуудай дүүрэн кавалернуудһаа, дам саашаа десантнигуудһаа, ажалай ветерануудһаа, мүн партизанууд болон подпольщигуудай тэгшэ бүлэгүүдэй жэгдэ алхасаһаа, мүн омогорхол баярай хэмгүй ехэ мэдэрэлҺээ жагсаалда ябагшадай зүрхэн Улаан талмайтаяа нэгэ хэм соо халин сохилжо байхадал гээ Һэн.

Энэ дурасхаалта парадые толгойлжо гараһан ветеранууд Кремлиин Спасска башниин дэргэһээ айлшадай трибуна тээшэ шэглэжэ, тэндэхи һуурин уудһаа жагсаалай бусад хубиие хараха ёһотой байгаа. Тиимэһээ П. В. Бранчуков тылдэшье илалта шэрээлсэһэн ажалай ветерануудай эзэргэдэ нютагайнгаа Е. Г. Курочкиниие обёоржо, амаршалан даллаһан байна. Тэрэ хадаа дайнай хүшэр жэлнүүдтэ Улаан-Удынгөө паровозвагон заводто фрезеровщигоор ото худэлжэ, габьяа золотой болонхой, дүрбэн орденоор шагнагдаһан, СССР-эй Верховно Советэй депутадаар хоёр удаа һунгагдаһан юм.

— Илалтын ойн парадай жагсаалда ябахадаа, тэрэниие хаража байхадаа, юун тухай бодожо байгаа Һэмта, Павел Васильевич?

— 40 жэлдэ амгалан тайбэн ажабайдал эрхилжэ, тэрэниие зохёолсожо ябаһандаа омогорхожо байгаа Һэм. Үшөө тиихэдэ манай десантнигуудай мүнөө үеын хоёр батальоной герахые хаража омогорохол, гайхалаар халяа гээшэб!

Зуб даа. Эхэ оронойнгоо, Европын арадуудай эрхэ сүлөөгэй түлөө ами бэеэ гаанангүй үхэлтэ тэмсэлые илалтаар шэрээһэн манай ветеранууд, дайнда һандаргагдаһан оронойнгоо ажахые һэргээн байгуулжа, богони сагай хугасаада хүгжэлтынь замда гаргахадаа, үшөө нэгэ эрэлхэг габьяа харуулһан гээшэл! Энэ хадаа эб найрамдалые, зохёон байгуулгын ажабайдалые тэмсэлэйнгээ туг болгон урагшаа, гэрэлтэ ерээдүй тээшээ жагсаалда дабшаһан совет хүнэй абари зан мүн.

Б. ЖАНЧИПОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. В. Бранчуков хөөрэнэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

УРАН ЗУРАГЫЕ УДХАЛАН...

Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейн худэлмэрилэгшэд жэлэй дурбэн сагта республикынгаа худөө нютагуудаар ябажа, уран зураг тухай хөөрэлдөөнүүдые эмхидхэдэг заншалтай юм. Тэдэнэр худөөгэй соёлой байшангуудта, клубуудта нүүдэл выставкэнүүдые эмхидхэдэг, Буряад оронойнгоо уран зураашад тухай лекцинүүдые уншадаг, музейнгээ худэлмэри, выставкэнүүд болон түсэбүүд тухай хөөрэжэ үгэдэг. Мүн лэ хонишодой, малшадай гүүртэнүүдтэ хүрэжэ, тэдэнэй ажабайдалаар Һонирходог, уран зураг тухай хөөрэлдөөнүүдые үүсхэдэг гээшэ. Байгша оной эхинҺээ музейн худэлмэрилэгшэд Сэлэнгын, Загарайн, Хэжэнгын районуудаар ябаһан байна.

Буряадай АССР-эй Уран зураашадай холбооной правлениин түрүүлэгшэ, РСФСР-эй арадай уран зураша Д-Н. Д. Дугаров түрүүтэй музейн научна худэлмэрилэгшэд Р. Б. Цыденова, С. И. Поронов, Б. Д. Дугаржабон гэгшэд Һаяхан Зэдын районоор айлшалаад бусаба. Районой түб Петропавловка Һууринай Соёлой ордон соо Д-Н. Д. Дугаровтай ажалшад уулзаһан байна. Һүүлээрнь соёлой ордонгой зал соо дэлгээгдэҺэн М. Метелкина, Т. Рудь, Ч. Шенхоров, А. Цыбикова, А. Окладников гэгшэдэй зурагуудтай музейн худэлмэрилэгшэд харагшадые танилсуулаа. Үглөөдэрынь Зэдэ станциин соёлой байшан соо, иимэ уулзалганууд үнгэргэгдэҺэн байна.

Манай корр.

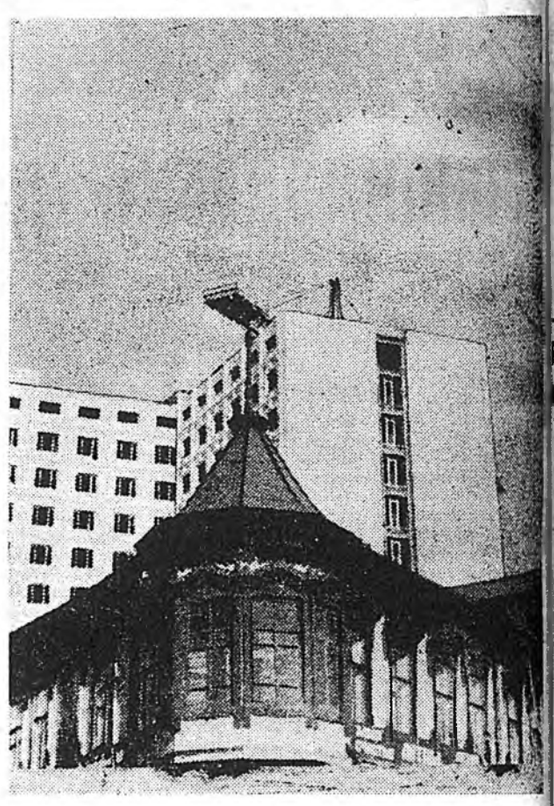

Энэ фото-зурагаа Э. Бубеев «Шэнэ ба хуушан Улаан-Удэ» гэжэ нэрлээ. Үнэхөөрөөшье, нинслэл хотыемнай шэмэглэн бодоҺон шэнэ гостиницын шэнжэ түхэл дээрэ буулгаһан хуушанай энэ гэрые харахадаа, запуу фотографой хёрхо нюдэтэйе, композици зүб шэлэжэ абадагые Һайшаан тэмдэглэлтэй.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

Илалтын хоёр парадта хабаадаһан П. В. Бранчуков тухай Б. Жанчиповай очерк

Республикын уран зураашадай нүүдэл выставкэнүүд тухай

Баргажан голой региондохи эм домто аршаангуудые аша туһатайгаар хэрэглэе

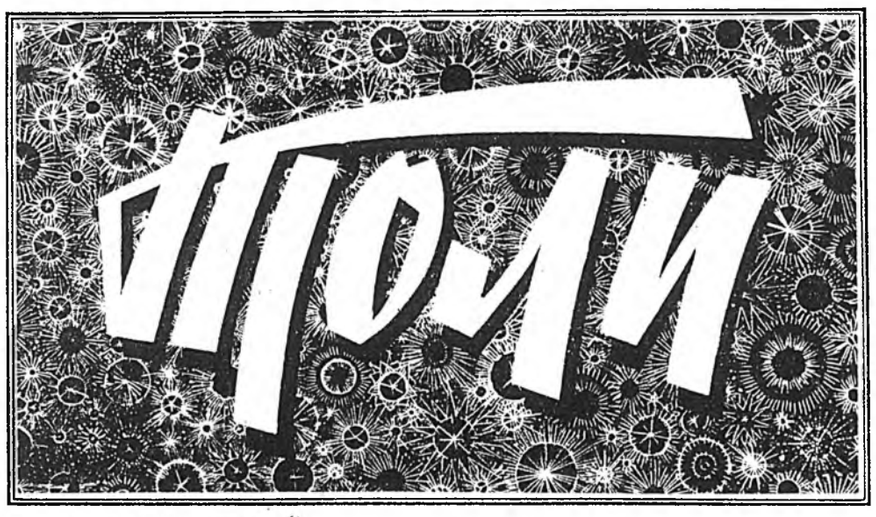

1945 ОНОЙ МАЙН 9

Алексей НЕДОГОНОВ

Дайшалхы замай жабхаланта
эсэс.
Далан дабхар харгы,
Дахин орхигдоҺон үргэҺэ
нойр —
Далда орон ошобо.

Россин шатаһан тосхонуудай
Ошон гапай толониие
Хариин энэ дайда хүрэтэр
Хадагалжа ерээбди нюдэн
соогоо.

ҮргэҺэ нойргүй полкнууд
бидэнтэеэ
ҮнэҺэн тортог Сталинградай
Бурма соогуур гаража,
Берлиндэ ороо...

Унтаагүй, улаан нюдэтэй
Волгын хүбүүд
Улаан туг доро зогсоно.

* * *

Шаби хүбүүнэй
«мессершмидээр»
Шанха өөдөө дэгдэхэдэ —
Бүдэнтэй Саша Матросов
Бүмбэгөөр наадажа ябаа.
Халуун ЛивиҺээ бэшэгүүдые
Хатан фраугай хүлеэхэдэ—
Басаган манай Зоя
Балшар жаахан ябаа.
Залуу зантагар
пруссагуудай
Задарюун жагсаалда
алхалхада —
Тоо бодолгын дүрим дээрэ
Тонгойгоо Олег Кошевой.
Үргэн голой улаан
бургааһаар
Үргэбшынгөө тооҺо
сохиходомнай —
Хоридохи зуунай
хүйхэрнүүд
Хоноожо эхилээ буу
зэбсэгээ.
Хуба сэсэгүүдые гараараа
таһалаабди —
Хутагаар отолоо тэдэнэр.
Булжамуур дэгдээжэ бидэ
наадаабди —
Буудажа унагаагаа тэдэнэр.
Жалгата талаяа уһалжа
зохёогоообди —
Жадаар тэдэнэр хубаагаа.
Бронзоор ордонуудые
гоёогоообди —
Буугай оньһон замагуудые
Булта тэдэнэр гаргаа.
Хатуу шалгалтын хүрэжэ
ерэхэдэ,
Хамтаран жагсажа
зэргэлээбди.
Эхэ ороноймнай басаган
гэжэ
Эрэлхэг Зоёо нэргээбди.
Манай шэрүүн шахаа
тангаригые
Матросовто зорюулжа
үргөөбди.
Бата нүхэсэлэй үнэн сэхые
Баатар Олегтээ үгөөбди.
Хэды хүшэршье Һаань
хүнүүдтэ,
Хани барисаамнай гантаагүй.
Нүхэдэй нэгэниншье эдэ
жэлнүүдтэ
Нүгэлтэжэ буруу хараагүй.
Бутара сохёод асари хүсые
Булта омогорхохо
эрхэтэйбди:
Булад мэтэ эдир наһаараа,
Булигдаагүй хуби
заяагаараа.
Шэнэ Майн Юһэнэй үдэр
Шеньрунныи нэгэ ордондо
Пивэ шанагшын шарайтай
баварец
Саохиюмнай арилгаба
оролдон.

1945 он.

Г. ДАШАБЫЛОВ оршуулба.

Ан амитадаар, шубуу шонхороор баян, аршаан булагуудтай, шэнжээрээ үзэсхэлэн гоё газарнууд республикадамнай яһала олон гээшэ ааб даа. Баргажан голой илангаяа дээдэ талань тиимэ газарнуудай тоодо ородог. Тодорхойгоор хэлэбэл, мүнөө Хурамхаанай районой арадай депутадуудай Дэрээнэй, Уланхаанай, Гааргын сомоной Советүүдэй харьяата нютагууд мүн. Энэ нютагуудай онсо өөрсэ шэнжэнь гэхэдэ халуун аршаангууд болоно: Гааргын, Аллын, Хүшэгөөрэй, Үмхэйн, Һэюугэй болон бусад.

Аршаан булагуудай шэнжэ шанарые эрдэмтэдэй Һүүлэй жэлнүүдтэ шэнжэлдэг болоҺониинь Һайшаалтай. Харин Буряад орондо революциин урда мэдээжэ байһан аршаангуудай нюусые тайлбарилха, аша туһыень тодорхойлхо талаар туршалганууд үшөө байгша зуун жэлэй эхеэр хэгдэҺэн байна.

СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай филиалай Геологическа институдай эрдэмтэд И. М. Борисенко, Л. В. Заман гэгшэдэй «Буряадай АССР-эй аршаангууд» гэҺэн зохёол бүтээл республикын номой хэблэлээр 1978 ондо барлагдаа. Тэрэ ном соо Хүшэгөөрэй шабар тухай ехэ тодоор бэшэгдэнхэй. Шабартай уһанай хэлуун 21-Һээ 75 хүрэтэр градус халуун бододог. Термосульфатно-гидрокарбонатна натритай шабар, мүн сероводородтой юм. Тэрэ аршаанай гарасын хүсэн секундын 10—11 литртэ хүрэдэг. 1775 ондоородой академик И. Г. Георгиин анха түрүүшынхээ шэнжэлҺэн Гааргын аршаан тухай Һураг суу холо, ойгуур таранхай. Би эдэ аршаангуудай шанар тухай өөрэхэ зорилго табина бэшэб, харин бүхы Баргажан голоор Байгал далай хүрэтэр, Баргажанай шэлын хоёр талаар хүнэй бэедэ аша туһатай бусад аршаан булагууд яһала олон бии юм гэжэ баталхаяа, зариманайнь шэнжэ шанарые дурдахаяа Һанаа Һэм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ халуун аршаангуудта нютагай хүн зонҺоо гадна бусад область, республикануудай аяншалагшадай ябахань бүри олошороо. Гансахан 1984 ондо Аллын халуун аршаанда 600 гаран хүн ваннада ороо. Хүшэгөөрэй шабарта мянга гаран хүн Һуугаа. Тэдэнэй 250-ниинь ондоо республикануудһаа ерэҺэн байна. Гааргын аршаанда жэл бүри 400 гаран хүн амардаг.

Гэхэтэй хамта эдэ аршаангуудай байдал тухай хэдэн Һанамжа хэлэхэ хүсэлтэйб. Эдэ аршаангуудта болбосон түхэлтэй байрын гэрнүүд баригдагүй, медицинскэ хангалга, эдеэ хоолой пунктнууд эмхи гуримгүй. Хүнүүд ахир ядуу ваннануудта ороно. Гэбэшье оршон тойронхи байгаалиин, түнгалаг уһан, сэбэр агаар, богамалнуудай хангал хүн зоной элүүр энхэ байлгада ехэ аша туһатай гээшэ ааб даа. Теэд аршаанда Һууһанай аша туһань хэр бэ, хүнэй бэедэ хэр таарана гээшэб гэжэ элирүүлхэ медицинскэ аппаратурын аршаангуудта байдаггүйнь харамтай.

Зунай сагта аршаан булагуудаар аяншалха, амарха, бэеэ аргалуулха дуратайшуул илангаяа олошордог. Хүн зоной олоороо нэгэ аршаанда үймэжэ байхада, оршон тойронхи байгаалида эзэн бусаар хандаха ябадалнууд гарана, мүн тэдэнэр зүбөөр аршаанда Һуужашье шаданагүй.

Дээрэ дурдагдаһан газарнуудһаа урдаһан гол горхонууд Байгал далайда шудхан ородог. Имагтал энэ үзэсхэлэнтэ газарһаа Баргажан гол эхиеэ абадаг шуу. Бага зэргэшье эзэн бусаар байгаалидаа хандахадаа, энэ үзэсхэлэн Һайхан газарнуудтаа бүхыдэнь заһаршагүй шарха гарганабди.

Бодомжогүйгөөр хүн байгаали ашаглажа эхилхэдээ, тэрээндэ ехэ хойшолонгуудтай «туһа» үзүүлдэг. Иимэ ябадал эндэшье ушарна. 1966 ондо байгуулагдаһан «Забайкаллес» нэгэдэлэй Хурамхаанай леспромхоз тэрэ сагһаа хойшо 5 миллион шахуу кубометр модо бэлдэжэ ойһоо гаргаа. Теэд модомнай Баргажан, Гаарга, Аргата гол, горхонуудай эхеэр, багахан горхонуудай адагаар бэлдэгдэдэҺ байһаниинь халаглаамаар. Ой модон орондомнай хэрэгтэйе арсанагүйб. Зүгөөр ой модо хэмҺээ үлүү ехээр отолжо, байгаалиин тэнсүүриие алдуулха эрхэ хэндэшье үгтөөгүй. Мүнөө тэдэ аршаанай газарта дүтүүр ой модо ехээр бэлэдхэхэдэ, халуун аршаангуудай гараса муудаа, тэндэхи эрхэ байдал тулюурдаа. Энээниие анхархаар болоол!

Тэрэшэлэн эдэ голнуудта, илангаяа Баргажан голдо загаһад түрһэеэ хаядаг шуу. Байгалай омоли, һэлбэгүүнэн, хилмэ загаһанууд Баргажан голоор дээшээ гаража, тэрэнэй эхи абадаг Боолон Түмэр нуурнууд хүрэтэр ошодог. Гол, горхонуудай эхи абадаг газарнуудаар ой модо эмхи гуримгүйгөөр бэлэдхэхэдэ, багахан горхонууд хатана, зариманиинь гуйхэрнэ — загаһанай ажахыда, газар уһалха хэрэгтэ аргагүй ехэ Һаад тойбо үшаруулна гэжэ хэлэлтэй. Энэн тухай районой ой модоной, уһанай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, байгаали хамгаалгын худэлмэридэ хабаатай эмхи зүргаануудай түлөөлэгшэд бодомжолхоор болоол.

Ерээдүйн сагта хүн зоной мүнөө олоороо ябадаг аршаан булагуудта курортологи болон аяншалгын, мүнөөнэй үеын медицинын эрилтэнүүдтэ гүйсэд харюусама курортнууд, пансионадууд, аяншалагшадай баззанууд баригдаха бэзэ гэжэ найданабди. Манай уг залгаха ерээдүйн үетэндэ нютагайнгаа үзэсхэлэнтэ газарнуудые, аршаангуудые арюун Һайхан зандань дамжуулан үгэхэ хэрэг манай Һэшхэлдэ сэхэ хабаатай. Мүнөө аршаанууудта Һуухаяа, амархаяа ерэҺэн зониие яалтайб? Бү ерэгты гэжэ тэдэниие хорижо шадахагүйш. ТиимэҺээ аршаангуудта амархаяа гү, али бэе махабадаа аргалуулхаяа ерэҺэн хүн зоной байдал хараадаа абажа, тэдээндэ бага зэргэшье эрхэ байдал түхеэрдэг болохо бэзэ гэжэ Хурамхаанай районой Советтэ, профсоюзай органуудта, медицинын, худалдаа наймаанай, соёлой эмхинүүдтэ найдаха дурэн хүрэнэ.

ТиимэҺээ зарим тэдэ дурадхал оруулха хүсэлтэйб. Энэ ганса минии бэшэ, харин аршаангуудаар ябадаг хүнүүдэй Һанамжа байха. Аршаангуудта амарагшадта гэр байрын, ажаһуудалай эрхэ байдал түхеэрэлгэдэ республикын облпрофсоведэй курортно управлени өөрын эдэбхи үүсхэл гаргажа, гэр бариха предприяти болон эмхи зургаануудые олохо ёһотой гэжэ Һанагдана. Энэ асуудалые шиидхэлгэдэ худөө ажахын худэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обком ехэ арга боломжотой гээшэ, мүн шиидхэхээршье ёһотой гэжэ Һанагдана. Юуб гэхэдэ, аршаангуудта амарагшадай олонхинь колхоз, совхозуудай ажалшад гээшэ ааб даа. Аршаантай газарта дүтүүр буркоопсоюз өөһэдынгөө хамһабариин ажахы эмхидхэхэ аргатай. Ой модон соохи хэшэг суглуулга гуримшуулагдажа, аршаанда амарагшадшье витаминтай эдеэтэй байха Һэн. Тиихэдэ аршаан бүхэндэ врачебнэ пункт, кинотүхеэрэлгэ заабол хэрэгтэй. Эдээн тухай республикын Элүүрые хамгаалгын министерство, кинофикациин управлени өөһэдынгөө Һанамжа элирхэйлнэ бээ. Тоблолон хэлэбэл, эдэ аршаангуудта амарагшадай байха таарамжатай эрхэ байдал түхеэрхээр болоо. Республикын, районой, предприяти, колхоз, совхозууд байрын гэрнүүдые, пансионадуудые бариха арга шадалтай. ТиимэҺээ предприятинуудай, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, ниитын эмхи зургаанууд, эдэбхи үүсхэл, эрмэлзэл гаргажа, тэрэнээ нэтэрүүгээр бэелүүлбэлнь, аршаангуудта Һуудаг ажалшадта хэды Һайн, хэды аша туһатай байгааб!

Д-Н. РАДНАЕВ,
тусхайта пенсионер, дайнай ба ажалай ветеран.

КОСТЮМ ШЭЛЭН АБАХАДАА...

Статистикын ёһоор, эрэшүүлэй хубсаһанай далан процентые Һамгадынь абадаг байна. Тэдэнэр моодо хэды Һайнаар мэдэхэшье Һаа, нүхэртөө костюм абаха болоходоо, зарим үшарта түлгардахаа Һанадаг байна.

Магазинһаа шэнэ костюм абахадаа, анхаралаа хандуулхынтнай тула нэгэ хэды зүбшэл үгэнэбди:

◆ Үмдэн бэедэ Һайнаар таараад байха, түриинь утаашаа нугаляа ботинкын тэгэн дунда тудаха ёһотой;

◆ Үмдэнэй утань гуталаа багаа зэргэ түлаад байхадаа яахашьегүй;

◆ Пиджагай утань тойроод нэгэ адли байха, шлицэнь ашгайхагүй;

◆ Пиджагай заха доро үсшалаатаха ёһогүй;

◆ Энгэрэйнь лацкан таһа нялдаад байха, нугарха, үршыхагүй;

◆ Самсынь манжет пиджагай хамсы дороҺоо 1—2 сантимето харагдаад байха заабаритай юм.

Архи—ами

наһанай дайсан

ШОО ҮЗЭҺЭН, ШОБТО ХАРАҺАН

Буряад арад архинишалыг шоо үзэдэг, тэдэнэртэй хэ-угһаа хойшо тэмсэхэдээ, эдэ-лэб арганууды хэрэглэлгэ байгаа ха юм. Архинша тухай арад зоной зохёолгоо оньһон үгэнүүд хэды ш нээн мэргэн, жада шэлэ хурсанууд гээшэб! Жэш болгон, уншагшадай анхаралда нэгэ хэдэн оньһон үгэ дурадхагдана.

Һохор хүндэ
үдэр, Һүни адли,
Һогтуу Һамганда
өөрын, хүнэй адли.

Архи ехэдэбэл,
арсалдаан,
Арсалдаан ехэдэбэл,
хэрэлдээн,
Хэрэлдээн ехэдэбэл,
наншалдаан,
Наншалдаан ехэдэбэл,
алалсаан.

Һохор үнеэндэ
худаг бү үзүүлэ,
Һогтуу хүндэ
архи бү харуула.

Архинша хүндэ
арба сагаа
бү харуула.
Аминда архи хороо
Гархида тамхин хороо
Һогтуу хүн
Һохор ухаатай,
Худалша хүн
Хооһон үгэтэй.

Д. ОШОРОВОЙ
суглуулөөриһаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-ай ЦК-гай Политбюродо, Февраль бүхэндэ — бардам хүрэлцэ тэжээл. «Халуун хайн хүрэлцэжэ ерэҺэн мэдэрэгдэнэгүй» — арадай хинагшадай, «Правда Бурятии» газетын шалгалтанд бригадын материал. «Түмэрт ургамалнуудай плантациннуудта —анхаран, ороолдолго»—худалдаажахын шэнжэлэл. «Выставкэ дээрэ» — В. Медведевэй репортаж. «КПСС-эй XXVII съезд-ын уг туулан» — мэдэхэ-нүүдэй суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. Съездын урда тээ; коммунистнуудэндэр «Худэлмэришэнэй хубсаһатай инженер»—В. Баранов-ай статья. Эдеэ хоолой программа; нөөсэ арганууды бүрдэрэлгэ. «Ерээдүй руу алхамнуд» —Л. Цыбиковагай статья. «Городой ажахы. «Коммунальные» албанай ажал хэрэгүүд» — М. Хензыхеновэй статья. «Нарын дээрэхи барилгын табадаа ээлжээн» — ТАСС-ай фотомэдээсэл.

Гурбадахи хуудаһанда. Эсэргэ ороноо хамгаалгын Агуурхэ ехэ дайнай эхилһээр 44 жэлэй гүйсэҺэндэ зорюулагдаһан материалнуудай суглуулбари. Хилын саанаһаа абтаһан тобшо мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Субботын үдэрэй галхан» гэгдэ заншалта хуудаһанай материалнууд. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика зоторнай сэлмэг бадха. Баруун урдаһаа секундын 3—8 метр хүсэтэйгөөр Һалхилха. 26—31 Байгал шадар 16 градус дулаан байха.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08 зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52 секретариат—2-66-76. отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35 сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта —2-69-58 культуры и школ — 2-60-21 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67 81 корректорская—2-33-61 выпускающие— 2-35-95 отдел объявлений—2-65—54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35 Н-03464. Заказ № 143. Индекс 04649